



T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

TIP FAKÜLTESİ

AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ 6.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİ İLE İLGİLİ DENEYİM VE GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

DR. ZİYA ARIKAN

TIPTA UZMANLIK TEZİ

ANKARA-2022

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

TIP FAKÜLTESİ

AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ 6.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİ İLE İLGİLİ DENEYİM VE GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

DR. ZİYA ARIKAN

TIPTA UZMANLIK TEZİ

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. AHMET KESKİN

ANKARA-2022

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

10/05/2022

Dr. Ziya ARIKAN

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecinde ve asistanlığım boyunca göstermiş olduğu ilgi, sabır ve katkılarından dolayı tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Ahmet KESKİN'e

Uzmanlık eğitim sürecinde tecrübe ve destekleri ile yol gösteren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mehmet UĞURLU, Prof. Dr. Yusuf ÜSTÜ, Doç. Dr. Basri Furkan DAĞCIOĞLU, Doç. Dr. Aylin BAYDAR ARTANTAŞ ve Uzm. Dr. İrep KARATAŞ ERAY'a

Hayatın her dönemimde, her konuda bana her türlü desteği sağlayan babam Lokman ARIKAN'a, annem Nihal ARIKAN'a ve tüm dostlarıma teşekkür, minnet ve sevgilerimle…

Dr. Ziya ARIKAN

Ankara 2022

İÇİNDEKİLER

BEYAN i
TEŞEKKÜR ii
İÇİNDEKİLER iii
TABLOLAR DİZİNİ v
ŞEKİLLER DİZİNİ vi
GRAFİKLER DİZİNİ vii
KISALTMALAR DİZİNİ viii
ÖZET ix
ABSTRACT xi
1-GİRİŞ VE AMAÇ 1
2- GENEL BİLGİLER 3
2.1. Eğitim 3
2.1.1. Formal Eğitim 3
2.1.1.1. Örgün Eğitim 4
2.1.1.2. Yaygın Eğitim 4
2.1.2. İnformal Eğitim 5
2.2. Yüz Yüze Eğitim 5
2.3. Uzaktan Eğitim 6
2.3.1. Türkiye'de Uzaktan Eğitim 9
2.4. Türkiye'de Tıp Eğitimi 10
2.5. Türkiye ve Dünya'da Pandemi Dönemi Uzaktan Tıp Eğitimi 12
2.5.1. Uzaktan Tıp Eğitiminin Avantajları 14
2.5.2. Uzaktan Tıp Eğitiminin Dezavantajları 15
3- GEREÇ VE YÖNTEM 17
3.1. Çalışma Dizaynı 17
3.2. Çalışma Popülasyonu 17
3.3. Dahil Edilme ve Dışlama Kriterleri 17
3.4. Araştırma Verilerinin Toplanması 17
3.5. İstatistiksel Analiz 18
4- BULGULAR 19

5- TARTIŞMA 37
6- SONUÇ VE ÖNERİLER 46
7- KAYNAKÇA 48
8- EKLER 55
8.1. EK-1: Etik kurul onayı 56
8.2. EK-2: Anket Formu 57

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların uzaktan eğitime katılımda kullandıkları cihazlar… 20
Tablo 2. Uzaktan eğitime katılma konusunda karşılaşılan sorunlar…… 21
Tablo 3. Katılımcıların uzaktan eğitim ile ilgili genel düşünceleri …… 23
Tablo 4. Katılımcıların uzaktan eğitim süreci, işleyişi ve sınavlar hakkında düşünceleri……. 24
Tablo 5. Katılımcıların pandeminin pratik eğitimler ve kariyer üzerine etkisi ile ilgili düşünceleri……. 28
Tablo 6. Katılımcıların "Pandemi döneminde, gönüllülük esasına dayalı olan süreçte, hastanede aldığınız pratik eğitimlerin verimli olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar…… 30
Tablo 7. Pratik eğitimlere katılmayan katılımcıların pratik eğitimlere katılmama nedenleri…….. 30
Tablo 8. "Hangi branşların pratik eğitimine katılamamak sizi daha çok endişelendirdi?" sorusuna verilen cevaplar…….. 32
Tablo 9. "Pandemi süreci Tıpta Uzmanlık Sınavı'na (TUS) hazırlık sürecinizi nasıl etkiledi?" sorusuna verilen cevaplar…… 33
Tablo 10. "Pandemi süreci uzmanlık dönemindeki branş seçiminizi nasıl etkiledi?" sorusuna verilen cevaplar……. 34

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. İyi çevrimiçi öğretim uygulamalarının önerilen ilkeleri ……..8

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Katılımcıların demografik verileri …… 19

Grafik 2. Elektronik cihazları kullanma konusunda katılımcıların yeterlilik düzeyleri…… 20

Grafik 3. Katılımcıların tercih ettikleri uzaktan eğitim modeli…… 22

Grafik 4. Katılımcıların "Pratik eğitimlere katılamamak sizi endişelendirdi mi?" sorusuna verdiği cevaplar…… 31

Grafik 5. Uzaktan eğitim sürecini geçirme şekline göre pratik eğitimleri verimli geçirme düşüncesi…… 35

Grafik 6. Uzaktan eğitim sürecini geçirme şekline göre yeterliliğe sahip olma düşüncesi……..... 36

KISALTMALAR DİZİNİ

Ark: Arkadaşları

COVID-19: Coronavirus Hastalığı 2019

Dr: Doktor

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

E-değerlendirme: Elektronik değerlendirme

E-öğrenme: Elektronik öğrenme

E-sınav: Elektronik sınav

M-öğrenme: Mobil öğrenme

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

PDF: Portabl Document Format

SB: Sağlık Bakanlığı

TIPDEK: Tıp Dekanları Konseyi

TUS: Tıpta Uzmanlık Sınavı

UÇEP: Ulusal Çekirdek Eğitim Programı

UTEAK: Ulusal Tıp Eğitimi Akreditasyon Kurulu

U-öğrenme: Ubiquitous Learning (her yerde öğrenme)

Vb: Ve benzeri

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

ÖZET

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ 6.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİ İLE İLGİLİ DENEYİM VE GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

GİRİŞ VE AMAÇ: Son yıllarda tüm dünyayı ilgilendiren salgınlar ve pandemiler giderek artmaktadır. Bu dönemlerde sağlık, ekonomi ve eğitim alanlarında ciddi etkiler görülmektedir. Pandemi dönemlerinde öğrencilerin sağlığı tehlikeye atılmaksızın eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi büyük önem taşımaktadır. Uzaktan eğitim modelleri bu koşullarda birçok avantaj sağlasa da tıp eğitimi gibi pratik eğitimlerin büyük rol oynadığı meslek eğitimlerinde uzaktan eğitimin de birçok zorluğu ve dezavantajı bulunmaktadır. Bu çalışmada daha verimli eğitim modelleri geliştirilebilmesi adına son sınıf tıp fakültesi öğrencilerinin, uzaktan eğitim süreci hakkındaki görüşlerinin ve yaşadıkları sorunların tespiti amaçlanmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencileri üzerinde kesitsel tipte bir anket çalışması gerçekleştirildi. Toplamda 212 intern hekim üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, 53 soruluk bir anket internet üzerinden katılımcılar ile paylaşıldı. Bu sorular ile öğrencilerin demografik özellikleri, uzaktan eğitim süreci ile işleyişi, bu dönemde yapılan sınavlar hakkındaki düşünceleri, tercih ettikleri uzaktan eğitim modelleri ve uzaktan eğitim sürecinin kariyerleri üzerinde bıraktığı etki hakkındaki düşünceleri araştırıldı.

BULGULAR: Toplamda 212 katılımcının %51,9'u aldıkları uzaktan eğitim ile mesleki yeterliliğe sahip bir hekim olabileceğine inanmadığını, %59,4'ü bu dönemde mesleğe karşı aidiyet duygusunda bir azalma olduğunu belirtti. Bu süreçte kadınların uzaktan eğitim derslerini erkek katılımcılardan daha düzenli takip ettiği görüldü (p=0,049). "Gelirim giderimden az" diyen katılımcıların diğer katılımcılara göre ders kaynaklarına erişim açısından anlamlı düzeyde daha çok sıkıntı yaşadığı

gösterildi (p<0,001). Pandemi sürecini ailesi ile geçiren katılımcıların aldığı uzaktan eğitim ile mesleki yeterliliğe sahip bir hekim olacağına inançları daha fazlaydı (p<0,001). Elektronik cihazları kullanma becerisini "Çok iyi" olarak tanımlayan katılımcıların, "Orta düzey" olarak tanımlayan katılımcılara göre uzaktan eğitim hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olduğu görüldü (p<0,001).

SONUÇ: Uzaktan eğitim sürecinde fırsat eşitliğinin sağlanması adına öğrencilerin elektronik cihaz kullanma becerilerinin geliştirilmesi için eğitimler düzenlenmesi, ekonomik durumlarına bağlı yaşanabilecek adaletsizliklerin önlenmesi adına öğrencilere destek fonlarının ayrılması gerektiğini düşünmekteyiz. Aynı zamanda bu dönemde öğrencilerin mesleki aidiyet ve yeterlilik duygularının geliştirilmesi adına öğrencilerin güvenlikleri sağlanacak şekilde simülasyon eğitimleri gibi pratik eğitimlerin geliştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Uzaktan eğitimin öğrenciler arasında eşit ve verimli bir eğitim modeli olması adına ileri çalışmalar ve düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

ANAHTAR KELİMELER: Uzaktan Eğitim, Çevrimiçi Eğitim, Tıp Eğitimi, Pandemi, Aile Hekimliği

ABSTRACT

EVALUATION OF THE EXPERIENCE AND OPINIONS OF ANKARA YILDIRIM BEYAZIT UNIVERSITY FACULTY OF MEDICINE 6th GRADE STUDENTS ABOUT THE DISTANCE EDUCATION PROCESS

INTRODUCTION AND AIM: In recent years, epidemics and pandemics that concern the whole world have been increasing. During these periods, serious effects are seen on health, economy and education. It is of great importance to continue uninterrupted the education of the students without endangering their health during the pandemic periods. Online education models provide many advantages in these conditions. However, there are many difficulties and disadvantages of online education in medical education, where practical education plays a major role. In this study, it is aimed to determine the opinions of senior medical school students about the online education process and the problems they experience in order to develop more efficient education models.

MATERIALS AND METHODS: A cross-sectional survey study was conducted on senior students of Ankara Yıldırım Beyazıt University Faculty of Medicine. A total of 212 senior medical students participated in the study. A 53-question survey was shared with the participants via the internet. With these questions, the demographic characteristics of the students, their thoughts about the online education process, their preferred online education models and the effects of the online education process on their careers were investigated.

RESULTS: 51.9% of the 212 participants in total did not believe that they could become a physician with professional competence with the online education they received, and 59.4% stated that there was a decrease in the sense of belonging to the profession during this period. During this period, it was observed that women followed online education courses more regularly than male participants ($p=0.049$). Participants who said "my income is less than my expenses" were shown to have significantly more difficulties in accessing course resources than the other participants ($p<0.001$). Participants who spent this process with their families had

a higher belief that they would become a physician with professional competence with the online education they received ($p<0.001$). It was observed that the participants who defined their ability to use electronic devices as "Very good" had more positive thoughts about online education than the participants who defined it as "Intermediate level" ($p<0.001$).

CONCLUSION: We think that support funds should be allocated to students in order to provide equal opportunities in the online education process, to organize trainings for the development of students' ability to use electronic devices, and to prevent injustices that may occur due to their economic situation. At the same time, we are of the opinion that practical training such as simulation training should be developed in order to improve the students sense of professional belonging and competence in this period, in order to ensure the safety of the students. In order for online education to be an equal and efficient education model among students, further studies and arrangements should be made.

KEYWORDS: Online Education, Distance Learning, Medical Education, Pandemic, Family Medicine

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılında ilk vakanın görülmesinden sonra tüm dünyaya hızla yayılan ve Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi ilan edilen COVID-19 Salgını'nın, dünya genelinde sağlık ve ekonomi gibi alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da ciddi etkileri olmuştur. Bu dönemde, eğitim sistemlerinde, daha öncesinde küçük bir rol oynayan uzaktan eğitim modeli ön plana çıkmış ve birçok ülkede öğrenciler yüz yüze eğitimden internet tabanlı uzaktan eğitim modellerine geçmiştir.

Pandemi döneminde dünya genelinde tıp öğrencilerinin eğitim süreçleri hakkında çok farklı uygulamalar görülmüştür (1-4). Bu dönemde her bir ülkenin farklı üniversiteleri arasında bile uygulama farklılıkları ortaya çıkmıştır (3). Bazı tıp fakülteleri tamamen uzaktan eğitime geçerken, 6. sınıf öğrencileri başta olmak üzere pratik eğitimlerine devam eden tıp fakülteleri de mevcuttur. Bu farklılıklar ülkemizde de görülmüştür (5). Pandemi dönemlerinde intern hekimlerin oynayacağı rol ve eğitim modelleri hakkındaki tartışmalar devam etmektedir.

İntern hekimlerin henüz "hekim" olarak kabul edilemeyeceği, dolayısıyla pandemi sürecinde aktif rol alarak risk altına girmelerine izin verilemeyeceği yönündeki görüşlerin yanında (6), intern hekimlerin erken mezun edilmesinin önü açılarak, hekimlere ihtiyacın oldukça arttığı bu dönemde, sağlık sistemlerinde yer almaları gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur. Hatta İngiltere ve İtalya gibi ülkelerde bu düşünce uygulamaya geçirilmiştir. Ancak ülkemizde böyle bir durum söz konusu olmayıp birçok tıp fakültesinde intern hekimler de dâhil olmak üzere tıp öğrencileri uzaktan eğitim modeline geçmiştir (7,8).

Sağlık alanında uzaktan eğitim araçlarının kullanımı pandemi öncesinde de üzerinde araştırmaların yapıldığı bir konudur. Uzaktan eğitimin dersleri kaydetme olanağı sağlaması yönüyle öğrencilerin kendi hızında öğrenmesini sağlaması, daha konforlu bir eğitim ortamı sağlaması, eğitim materyallerine ulaşma imkânını arttırması ve öğrenci ile eğiticinin aynı ortamda

bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırması gibi birçok avantajı olsa da tıp fakültelerinde özellikle son sınıfta olduğu gibi pratik eğitimlerin ağırlık kazandığı meslek eğitimlerinde dezavantajlı yönleri olduğu da bilinmektedir (9).

Tıp fakültesi öğrencileri ülkemizde birçok fakültede Aile Hekimliği stajı da almaktadır. Tıp fakültesi öğrencilerinde Aile Hekimliği stajının amacı edinilen teorik bilgilerin klinik pratiklerini sağlamak, öğrencilere deneyim ve beceri kazandırmak ve birinci basamak sağlık hizmeti ile koruyucu hekimliğin rolünün kavranmasını sağlamaktır. Bu yönleriyle uygulamalı eğitim Aile Hekimliği stajında da önemli bir role sahiptir. Fakat yüz yüze eğitim ile yapılabilen uygulamalı eğitimler; pandemi nedeniyle çevrimiçi (online) gerçekleştirilmek zorunda kalmıştır. Bu durumun öğrencilerin kendilerini mesleki açıdan yetkin hissetmeleri üzerinde olumsuz etkileri olduğu literatürde de bildirilmiştir (10).

Bu çalışmada pandemi döneminde üniversitemizde gerçekleştirilen uzaktan eğitim hakkında son sınıf tıp fakültesi öğrencilerinin düşüncelerini araştırmak ve bu düşünceler üzerinde etkili olan faktörleri tanımlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda uzaktan eğitim hakkında tıp fakültesi öğrencilerinin sorunlarının tanımlanması ve eğitimde verimliliği arttırabilecek sonuçlar elde edilmesi hedeflenmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Eğitim

Eğitim; belirlenen amaçlarla kişilerin hayatlarında, davranışlarında değişiklikler oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (11). Ayrıca toplumların ve insanların kültürlerini sonraki nesillere aktarabilmesini sağlayan en önemli araçlardan biridir. Eğitimin başlangıç tarihinin çok eski zamanlara dayandığı bilinmektedir. Ancak yakın tarihlerde eğitim, bir bilim olarak ele alınmaya başlanmıştır. Eğitim dinamik bir bilim dalıdır. Toplumun ve çağın ihtiyaçları doğrultusunda sürekli yenilik, değişim ve gelişim göstermektedir. Dünyadaki tüm toplum ve ülkeler için çağdaş ve gelişmiş olmanın önemli şartlarından biri; eğitim sisteminin etkin ve düzenli olması gerekliliğidir. Ülkelerin dünyadaki diğer ülkelerden geri kalmamaları için önem vermeleri gereken durum; toplumun eğitimidir (12). Eğitim özellikleri;

- Birey merkezli olması
- Sosyal çevre içerisinde bireylerin karşılıklı etkileşimini içermesi
- Hayat boyu devam etmesi
- Kişide davranış değişikliğini sağlaması
- Bireysel değişimin başlangıcını oluşturmasıdır (13).

Eğitim formal (yapılandırılmış) ve informal olarak ikiye ayrılmaktadır. Ayrıca eğiticilerin ve öğrencilerin bulunduğu yere göre; yüz yüze ve uzaktan eğitim olarak da ikiye ayrılabilmektedir (14).

2.1.1. Formal Eğitim

Belirli bir amaç ve plan dâhilinde devletin kontrolünde hazırlanan, özel bir çevrede gerçekleştirilen eğitim şekli eğiticiler tarafından formal eğitim olarak adlandırılmaktadır (15). Genel olarak okul içindeki formal eğitim örgün eğitim,

okul dışındaki formal eğitim ise yaygın eğitim olarak adlandırılmaktadır (14).

2.1.1.1. Örgün Eğitim

Okul öncesinden başlayarak ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim hâlinde basamaklar şeklinde örgün eğitim verilmektedir. Eğitim kurumlarınca hazırlanan programlar ile amaç kişiye genel geçer, teknik ve mesleki alt yapı kazandırmaktır. Örgün eğitimdeki basamak sistemiyle; aynı basamakta yer alan bireyler hem yaşça hem de bilgi açısından birbirine denk olabilmektedir. Ayrıca bu sistem ile meslek eğitimlerinde de standardizasyon sağlanabilmektedir. Örgün eğitim sayesinde;

- Kişinin ve toplumun gelişiminde eğitim boyutunun temeli oluşturulmaktadır.
- Bireylerin yönelim ve yetenekleri ortaya çıkarılabilmektedir.
- Basamak sistemindeki kitapların birbirinin devamı niteliğinde olması nedeniyle; bilginin birikimine ve aktarımına imkân tanınmaktadır.
- Güncellenen müfredat ve eğitim materyalleri ile değişen dünyanın hızını yakalama fırsatı sunulabilmektedir.
- Her bir basamakta hedefler vardır ve bireylerin her anlamda gelişmesi hedeflenmektedir (15).

2.1.1.2. Yaygın Eğitim

Toplum içerisinde halk eğitimi olarak da adlandırılan bu formal eğitim türü, çeşitli nedenlerden dolayı hiç eğitim alamamış ya da eğitimi yarım ve eksik kalmış bireylerin yaşam boyu öğrenme sürecinde; kişileri değerler ile donatan, onlara toplumsal, ekonomik ve kültürel anlamda ilerlemeleri amacıyla gerekli beceri, bilgi ile anlayışı kazandıran sistemli, amaçlı, planlı ve sürekli okul dışı bir eğitim olarak ifade edilmektedir (16). Bu bağlamda yetişkin eğitimi olarak da adlandırılan bu eğitim türü, bireylerin sosyo-kültürel uygulama ile etkin hale getirilmesi ile hem kişisel gelişimi hem de hayat boyu öğrenmeyi sağlayarak

örgün eğitime tamamlayıcı olabilmektedir. Yani kişiyi çoklu öğrenme ortamlarına hazır edebilmekte ve örgün eğitim sistemine geçişini mümkün kılmaktadır (17).

2.1.2. İnformal Eğitim

İnformal öğrenme; çalışma ortamları da dâhil olmak üzere bilginin, sosyal bağlamlar içinde yapılandırılan, deneyimsel olan ve rutin olmayan şekilde öğrenilme biçimidir (18). Herhangi bir kurum denetiminde olmaksızın, bireylerin çevresiyle etkileşimi ile kazandığı bilgi ve davranış değişikliği informal eğitim olarak adlandırılmaktadır. Doğal koşullarda gelişmesi, denetim olmaması nedeniyle bu eğitimin hem olumlu hem de olumsuz tarafları bulunabilmektedir. Eğitim ortamı; kişinin çevresi (aile, arkadaş vb.) olabileceği gibi televizyon, internet gibi iletişim araçları da olabilmektedir (15).

2.2. Yüz Yüze Eğitim

Eğitim veren kişilerin kurumlarında öğrencilerle belirli bir zamanda, aynı ortamda olarak, birbirleriyle iletişim kurabildikleri bir eğitim şeklidir. Aynı ortamda bulunma gerekliliği olan örgün eğitimde bireysel öğrenme kolaylaşmakta ve bireysel öğrenmenin zorlukları giderilmektedir. Bu eğitimin avantajları şunlardır:

- Eğiticinin etkinliği süreklidir.
- Belli bir program vardır.
- Eğitici ve öğrencinin aşina olduğu bir sistemdir.
- Öğrenci ile eğiticinin etkileşimi fazladır.
- Eğiticilerin öğrencilerini tanımaları daha kolaydır.
- Öğrencilerin eğiticiye ulaşımı kolaydır.
- Anlık geri bildirimler verilebilir (13).

2.3. Uzaktan Eğitim

1700'lü yıllarda temeli ilk olarak mektupla öğrenim ile atılan uzaktan eğitim, iletişim araçlarının gelişimi, yaşam boyu öğrenme kavramının yaygınlaşmasıyla; gerekliliği, önemi ve kullanım oranı artan bir eğitim modeli haline gelmektedir. Uzaktan eğitim hem öğrenciler için hem de eğiticiler için birçok avantaj sağlamaktadır. Öğrenciler açısından bakıldığında; zaman, mekân, maddiyat, uzaklık, sağlık gibi sorunların çözümüne alternatifler sunarak fırsat eşitliği sağlamaktadır. Ayrıca öğrencilerde bireyselleştirilmiş öğrenmeyi destekleyen bu eğitim; katılım zamanı ile mekânına kişinin kendisinin karar verebilmesi gibi farklı açılardan da avantajlıdır (19). Eğitimciler ise bu sayede eğitim araçlarını genişletme imkânı bulmuştur. Örnek olarak; web tabanlı öğrenme araçları, online metinler, video kayıtları, animasyonlar, simülasyonlar ve çevrimiçi ile çevrimdışı seminer, konferans verilebilir. Uzaktan eğitimle özetle;

- Eğitime her zaman ulaşabilme sayesinde yaşam boyu eğitim imkânı sağlanabilmektedir.
- Eğitici ve öğrencinin aynı yerde olma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır.
- Ders süresinin kişiye göre değişmesi olanağı verilmektedir.
- Ders materyalleri; eğitici ve öğrenciyle kolay bir şekilde bir araya gelebilmektedir (20).

Uzaktan eğitim ile ilgili yapılan bir derlemede ise; derslerin takip edilememesine bağlı yaşanılan motivasyon eksikliği, uzaktan eğitim fikrine karşı olan önyargı ve öğrencilerin bireysel olarak öğrenme güçlüğü yaşaması veya ders çalışma planlamasında yetersiz kalınması öğrenciler açısından yaşanabilecek zorluklar olarak belirtilmiştir (9).

Şimdiye kadar bilinen ve uzaktan eğitim olarak değerlendirilen ilk açık ifade, 20 Mart 1728 tarihli Boston Gazetesi'nde, stenografi öğreticisi Caleb Phillips tarafından 'ülkede bu sanatı öğrenmek isteyen kişiler, derslerin haftalık olarak mektupla gönderilmesi ile Boston'da yaşayanlar kadar mükemmel bir şekilde eğitilmeliler' şeklinde verilen ilandır. Uzaktan eğitimin evriminin 1856

yılında Correspondence College tarafından organize edilen Charles Toussaint tarafından mektupla yabancı dil öğretimi olduğu varsayılmaktadır. 1800'lü yılların sonlarında Amerika, İsveç, Avusturalya gibi birçok ülkede mektupla eğitim başlamış ve uzaktan eğitim okulları kurulmuştur. Yirminci yüzyılda ise teknolojik gelişmelerle birlikte sırasıyla radyo yerini televizyona bırakmış; video, bilgisayar, internet ile uzaktan eğitim devam etmiştir (21).

Günümüzde ise uzaktan eğitim planlı olarak yürütülen; iletişim ve bilgi teknolojilerinden destek alan bir eğitim sürecidir (22). Video, slayt ve diğer çoklu ortamlar ile (multimedia) desteklenen, eğitici tarafından konunun anlatıldığı ve dinleyicilerin aktif bir şekilde derse katılabilmesine olanak sunan, belirlenen bir zamanda gerçekleşen uygulamalara eş zamanlı (senkron) uzaktan eğitim denilmektedir. Öğrencilere istedikleri zaman derse erişebilme fırsatı sunan, forumların, tartışma panolarının ve blogların (ağ günlüğü) etkileşimi sağlamak amacıyla kullanıldığı geniş zaman dilimine yayılan uygulamalara ise eş zamansız (asenkron) uzaktan eğitim denir (23,24). Uzaktan eğitim sistemleri; eşzamanlı (senkron) ve ayrı zamanlı (asenkron) olmak üzere iki şekilde de yürütülebilmektedir. Öğrencilerin eğitim sürecinde tamamıyla yalnız bırakılmadığı interaktif bir öğrenme ortamı sağlanabilmelidir. Katılımcıların bu eğitim için temel bilgisayar becerilerine sahip olabilmeleri ve teknik problemler yaşadığında destek alabilmeleri önemlidir (22).

Teknolojik gelişmelerle birlikte uzaktan eğitimde yeni tanımlar ortaya çıkmıştır. E-öğrenme (elektronik öğrenme); öğrenme faaliyetlerinin internette ya da benzer platformlarda, senkron veya asenkron olarak her kişinin kendi öğrenme hızında yürütüldüğü etkinliklerin bütünüdür. M-Öğrenme (Mobil öğrenme); e- öğrenme ile 'mobil bilişim' alanının birlikte değerlendirilmesi ile ortaya çıkan, belirli bir yere bağlı olmaksızın e-öğrenme içeriğine erişebilmeyi, dinamik olarak üretilen hizmetlerden yararlanmayı, başkalarıyla iletişimde bulunmayı sağlayan öğrenme biçimidir. U-öğrenme (Ubiquitous Learning) ise e- öğrenme ve m-öğrenme özelliklerini birlikte içeren, bilgisayar teknolojisinin her yerde kullanımı üzerine kurulmuş modern bir öğretim sistemidir. Sanal sınıf eğitimi, geleneksel eğitimde olan sınıf ortamının bir eğitmen aracılığıyla

çevrimiçi şekilde oluşturulması şeklinde ifade edilmektedir. Sanal sınıf uygulamalarında eğitmen ve öğrencilerin internete bağlı olan bir cihaza sahip olmaları yeterli olup, zamandan ve mekândan bağımsız ders veren öğreticilerin ve öğrencilerin birbirleriyle etkileşim içinde bulunduğu bir öğrenme ortamı oluşmaktadır (25). Çevrimiçi uygulamaların olması gereken özellikleri Şekil 1'de verilmiştir.



Şekil 1. İyi çevrimiçi öğretim uygulamalarının önerilen ilkeleri (26)

Mevcut dijital öğretme ve öğrenme biçimleri yelpazesinin gözden geçirilmesi zor olacak kadar geniş olduğu bilinmektedir. PDF'ler ve PowerPoint sunumları gibi klasik ortamlardan sanal hastalar, ciddi oyunlar gibi son derece yenilikçi ve etkileşimli ortamlara kadar uzanır. Literatürde medya, daha iyi bir genel bakış sağlamak için genellikle kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler aşağıdaki gibidir:

1. Klasik dijital medya ve iletişim araçları (dijital sunum araçları, e-posta, konuya özel veri tabanları, dijital metinler),
2. Sosyal iletişim araçları (bloglar, sohbetler, forumlar, mikrobloglar, sosyal ağlar),
3. Elektronik sınav sistemleri (e-değerlendirme, e-sınav),
4. Ses/video tabanlı medya ve öğreticiler (podcast'ler, ekran görüntüleri),
5. Etkileşimli araçlar ve formatlar (eğitici oyunlar/ciddi oyunlar, etkileşimli konuya özel araçlar [ör. sanal hastalar/klinikler/laboratuvarlar] çevrimiçi ofis araçları, simülasyonlar, web konferansları) (27).

2.3.1. Türkiye'de Uzaktan Eğitim

Ülkemizde uzaktan eğitim, eğitimle ilgili sorunlar görüşülürken 1927 yılında ilk kez bir fikir olarak ortaya konmuştur. Ancak 1950'li yıllara kadar sürecin başlatılması için fikirler ortaya atılsa da uygulamaya geçilememiştir (28). Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin ilk kez mektup aracılığıyla bankacılık eğitimlerine 20. yüzyılın ortalarından sonra başladığı bildirilmiştir (29). Daha sonra ülkemizde teknolojik gelişmelerle birlikte mektup, radyo ve televizyon ile uzaktan eğitim hizmeti verilmeye çalışılmıştır (29,30).

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi kuruluşundan sonra İktisat ve İş İdaresi Programları ile 1982 yılında uzaktan eğitim hizmeti vermeye başlamıştır (31). Açık öğretimde, lise 1992 senesinde, ilköğretim okulu ise 1998 senesinde kurulmuştur (32). Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) 1997 senesinde internet ağı üzerinden uzaktan eğitimi başlatmak için Enformatik Enstitüsü kurulmuş ve bilişim alanında sertifika veren programlar

düzenlenmiştir. Türkiye'de vakıf üniversitelerinden biri olan İstanbul Bilgi Üniversitesi ise 2000 yılında internete dayalı yüksek lisans programlarının yapılmasını kararlaştırılarak, internete dayalı uzaktan eğitimi başlatmış olan ilk vakıf üniversitesi olma özelliğini taşımaktadır (33).

2.4. Türkiye'de Tıp Eğitimi

Ülkemizdeki tıp eğitimine bakıldığında; özellikle son iki yüzyıllık dönem, tıp eğitimi programlarındaki gelişme sürecinin, yaşanan birçok değişimin ve gelişimin anlaşılabilmesi için önemlidir (34). 9 ve 10. yüzyıllarda İslam tıbbının yükselişi, 15-16. yüzyıllarda Osmanlılarda devam etmiştir. "Tıbhâne-i Amire" adındaki tıp okulunun açılışı olan 14 Mart 1827 tarihi halen Tıp Bayramı olarak kutlanmaktadır (35). Tıbhâne-i Amire'den önceki dönemde Osmanlı Devleti'nde tıp eğitimi bulunmaktaydı ancak bu eğitimler günümüze kadar devam etmemiştir. Burada başlayan tıp eğitimi aralıksız olarak sürdürülerek ve sürekli geliştirilerek bugünkü haline evrilmiştir (36).

Osmanlı döneminde tıp eğitiminin ilk yıllarında Osmanlıca, Arapça, Farsça eğitimi verilirken, daha ileri sınıflarında ise Fransızca ve İtalyanca olarak eğitim verilmekteydi. Öğrenciler önce dil eğitimi alarak bu dillerdeki tıp kitaplarını anlayabilecek düzeye gelince ancak tıp eğitimine başlayabiliyorlardı. Cumhuriyet'in ilanından sonra "Türkiye Tıp Encümeni" oluşumu tıp eğitiminin dilini Türkçeleştirmiştir. Günümüzde halen Türkçe olarak devam etmektedir (36). Ancak tıp eğitiminde ülkemizde de dünyada da İngilizce dilinin ön planda olduğu bilinmektedir (37).

Ülkemizde 4 Mart 1925 tarihinde Dr. Refik Saydam T.C. Sağlık Bakanlığı görevine başlamış ve bununla birlikte tıp eğitiminde alışılmışın dışında olan bir döneme girilmiştir. Ülkenin koşulları doğrultusunda sağlık hizmetlerinde yapılandırılma başlamış ve sağlık hizmetlerinin sistemli olarak yürütülmesine özen gösterilmişti. Öğrencilerin tıp fakültelerine özendirilmesini sağlayacak olan kararlar alınmıştır (36,38). Bu kararlarla hayata geçirilen yeni uygulamalar ile ücretsiz öğrenci pansiyonları açılmış ve buraya özellikle

mecburi hizmet yapma isteği bulunan tıp okulu öğrencileri alınmıştır. Öğrencilerin bütün giderleri devlet tarafından karşılanmış ve hatta burs temin edilmeye çalışılmıştır (39). Anadolu'da görevli olan hekimlerin maaşları artırılarak hekimlik hem madden hem de manen özenilecek meslek haline getirilmeye çalışılmıştır. Bu çabalar sonuç vererek özellikle 1923-1940 yıllarında geçmiş yıllara oranla hekim sayısında artış olmuştur. Ülkemizde tıp tarihinin önemli bir zamanı olan bu dönemde dispanser sayıları artırılarak bulaşıcı hastalıklarla mücadeleye öncelik verilmiştir. Hıfzıssıhha Okulu açılmış, ulusal nitelikte tıp kongreleri düzenlenmiştir. 1923 yılında 554 olan hekim sayısı 1935 yılında yaklaşık 3 kat artarak 1625 sayısına ulaşmıştır. En önemli gelişme de kadınlara tıp eğitiminde yer alma hakkı tanınmasıdır (36).

İstanbul Üniversitesi ülkemizdeki ilk üniversite ve ilk tıp fakültesidir. Burada göreve başlayan Alman bilim adamları ülkemizdeki tıp eğitimi için liderlik etmişlerdir (39). Klasik tıp eğitim yaklaşımı ile amfi derslerinden oluşan, disiplin temelli, eğitimci odaklı olan ve geleneksel eğitim olarak adlandırılan eğitim programı oluşturulmuştur. Bu program, sonraki yıllarda kurulmuş olan tıp fakültelerinin birçoğuna örnek teşkil etmiştir. Ülkemizdeki tıp eğitiminin ilk aşamaları olarak kabul edilen bu dönem en büyük dönüm noktası olarak nitelendirilmiştir (40). 1945 yılında Ankara, 1955 yılında Ege, 1962 yılında Atatürk, 1963 yılında ise Hacettepe'de tıp fakültesi kurulmuştur (41).

Günümüzde tıp eğitimi, yapısı ve gereksinimleri nedeniyle Sağlık Bakanlığı (SB), Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), Tıp Dekanlar Konseyi (TIPDEK), Ulusal Tıp Eğitimi Akreditasyon Kurulu (UTEAK) tarafınca belirlenmiş olan geniş bir müfredatı kapsamaktadır (42). YÖK'ün kurulmasının ardından tıp fakülteleri sayıları hızla yükselmiş ve standardizasyon ihtiyacı duyulmuştur (36). Ülkemizdeki tıp eğitiminin standardizasyonu için atılan önemli adımlardan biri olan Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (UÇEP) Türkiye'de 2001 yılında Tıp Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyi tarafınca oluşturulmuştur. UÇEP ile ülkenin ihtiyaçlarına uygun nitelikte hekim yetiştirmek amacıyla tıp eğitimi süresince programda olması gereken beceriler ve konular standardize edilmeye çalışılmaktadır (44,45). Yükseköğretim Kurulu

ve Tıp Dekanlar Konseyi önderliğinde UÇEP 2014 ve 2020'de güncellenmiştir. 2020 yılı itibariyle tüm tıp fakülteleri eğitim programlarının bu çekirdek eğitim ile uyumlu olmaları beklenmektedir (44,45). UÇEP komisyonuna özellikle bu çekirdek eğitimin amacının sahada çalışacak mezun hekimler yetiştirmek olması nedeniyle, üniversite hastanelerinde ve sahada çalışan aile hekimleri de dahil edilmiştir (45).

2.5. Türkiye ve Dünyada Pandemi Dönemi Uzaktan Tıp Eğitimi

COVID-19 (Koronavirüs Hastalığı 2019) salgını ilk kez Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmıştır. 11 Mart 2020 tarihinde 113 ülkeye yayılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından "Pandemi" 11 Mart 2020'de ilan edilmiştir. Ülkemizde COVID-19 vakası ilk olarak 11 Mart 2020'de çıktıktan sonra diğer tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi vaka sayılarında hızla artış yaşanmıştır (46). Hastalık damlacık yoluyla bulaştığı için bulaşmayı önlemede en temel önlem olan sosyal mesafenin korunması ile bulaş riskini azaltmak amacıyla yüz yüze eğitim sürecine ara verilmiştir. İlköğretimden doktora eğitimine kadar tüm akademik eğitimler, seminerler, kongreler, kurs ve sertifika programlarının bir kısmı pandemi öncesinde de uzaktan eğitim ile sürdürülürken, pandemi süreciyle neredeyse tüm eğitimler uzaktan verilmeye başlanmıştır. Öğrenciler pandemi sürecinden etkilenen en önemli gruplardan biri konumuna gelmiştir (47). YÖK 18 Mart 2020 tarihinde 23 Mart'tan itibaren uzaktan eğitime geçileceğini açıklamıştır. Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi ve Ölçme Değerlendirme Kurulunun kararları ile fakültelerde dönem 1–5. sınıfların eğitiminde senkron ve asenkron derslerin içerikleri, senkron anlatılması gereken ders saatleri, sınav yöntemleri planlanmıştır. Sınavlar uzaktan eğitim yöntemleriyle senkron olarak yapılmıştır (48).

Dünya genelinde ise bu süreçte oldukça farklılık gösteren uygulamalar görülmüştür. Bazı fakülteler altıncı sınıf tıp öğrencilerini erken mezun ederek doğrudan sağlık hizmetlerine katılmalarını sağlarken (49), Amerikan Tıp Kolejlileri Birliği altıncı sınıf tıp öğrencilerinin olağanüstü bir ihtiyaç

gelişmedikçe hastaların doğrudan tanı ve tedavi süreçlerinde rol oynamamaları, hekim değil öğrenci olarak kabul edilmelerini önermiştir (6). Bu konuyla ilgili en çarpıcı uygulama İtalya'da yaşanmış, 10000'den fazla altıncı sınıf tıp öğrencisi doğrudan sağlık hizmeti sunabilecek şekilde erken mezun edilmiştir. İngiltere'de de İtalya'ya benzer şekilde altıncı sınıf tıp öğrencilerinin sağlık hizmetlerine aktif olarak katılabilmeleri için erken mezuniyetlerini kolaylaştırmak adına düzenlemeler yapılsa da (7) bu durum İtalya'daki kadar belirgin düzeyde yaşanmamıştır (8). Ülkelerin mevcut sağlık personeli sayısı, hizmet kapasitesi ve o ülkede pandeminin ciddiyeti bu kararlarda görülen ciddi değişkenliklerin önde gelen sebepleri olmuştur (50).

Son sınıf tıp öğrencileri olarak intern hekimler, hem tüm insanların etkilendiği gibi kendi sağlıkları ile ilgili endişelere bağlı anksiyete ve depresyon riski altındayken hem de kendi eğitim süreçleri ve mesleki yeterlilikleri açısından ciddi bir kaygı yaşamaktadırlar. Üstelik intern hekimler TUS sürecinde üniversiteler arasında farklı uygulamalar nedeniyle adil bir hazırlık sürecinin olmayışı açısından da ciddi psikolojik bir yük altındadır. Ayrıca öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı sorunlar da yaşadıkları strese katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla tıp öğrencilerinin pandemi sürecinde eğitimlerinin düzenlenmesi ciddi bir önem arz etmektedir. Eğitim hayatında meydana gelen bu ani değişime eğiticiler de öğrenciler kadar hazırlıksız yakalanmıştır. Üniversitelerin yüz yüze eğitime dönüş zamanı ile ilgili net paylaşım yapılamaması ve ülkenin internet altyapısında meydana gelen bazı aksaklıklar nedeniyle üniversitelerde uzaktan eğitim sistemine geçişte zorluklar yaşanmıştır.

Ankara Şehir Hastanesi'nde, Ankara geneli COVID-19 olgu sayısının uzun bir süre ciddi düzeyde devam etmesi ve Ankara Şehir Hastanesi'nin COVID-19 hastalarının bakımında Ankara genelinde önemli bir rol oynaması sebebiyle klinik dönem tıp öğrencilerinin eğitimlerine uzaktan devam etmeleri uygun görülmüştür. Ancak ağırlıklı olarak pratik eğitime dayalı olan klinik dönem tıp eğitiminin uzaktan gerçekleştirilmesinin öğrenciler üzerinde olumlu veya olumsuz birçok etkide bulunduğu düşünülmektedir. Bu süreçte uzaktan

eğitime geçiş hakkında görüşler ikiye ayrılmış durumdadır. Tıp eğitiminde uzaktan eğitim modellerinin avantajları, dezavantajları ve uygulanabilirliği ise yaklaşık 2001 yılından beri tartışılmaktadır (51,52).

2.5.1. Uzaktan Tıp Eğitiminin Avantajları

Geleneksel yani yüz yüze öğretim, tıp eğitiminde uzun süredir devam eden önemli bir yaklaşım olarak kabul edilir. Tıp eğitimindeki geleneksel yaklaşımların, klinik taleplerdeki artış, tıp fakültesi öğrenci sayısının artması ve mevcut zamanın azalması nedeniyle artan zorluklarla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Teknolojiler, tıp eğitimi araç kutusundaki araçlardan yalnızca biridir. Tıp eğitimcileri, öğrenmeyi daha işbirlikçi, kişiselleştirilmiş ve güçlendirici bir deneyime dönüştürmek için bu yeni teknolojileri etkin bir şekilde kullanabilmelidir. Geleneksel tıp eğitimi uygulamasında son birkaç on yılda çevrimiçi, uzaktan veya elektronik öğrenmeye bir kayma fark edilmiştir (53,54). Böylece son on yılda tıp eğitimi uygulamasında geleneksel öğretim biçimlerinden çevrimiçi, uzaktan veya elektronik öğrenmeyi kullanan diğer medyalara doğru geçiş süreci zorunlu olarak pandemi ile hızlanmıştır. Pandemi ile hızlanan uzaktan eğitimin genel avantajlarının yanı sıra geçilen uzaktan tıp eğitimi ile;

- Pandemide hızlı karar alabilmek kolaylaşmıştır.
- Uzaktan eğitim ile ilgili yeni uygulamalara yönetimsel açıdan hızlı uyum sağlanmıştır.
- Öğretim üyelerinin uzaktan ve dijital eğitim uygulamalarına uyum sağlaması artmıştır.
- Öğrencilerin uzaktan ve dijital eğitim uygulamalarına uyumu artmıştır.
- Özellikle yoğun öğretim üyeleri açısından zamandan tasarruf sağlanmıştır.
- Sisteme yüklenen materyaller sayesinde çoklu ortam öğelerinde artış sağlanmıştır.

- Eğitim materyalleri artmıştır.
- Soru-cevap platformu ile öğreticiye ulaşım kolaylaşmıştır.
- Ders tekrarı ihtiyacı daha kolay giderilebilmiştir (53).

2.5.2. Uzaktan Tıp Eğitiminin Dezavantajları

E-öğrenme platformunda, genel olarak finansal ve sosyal faktörlerin çevrimiçi öğrenme programlarının geliştirilmesi ve etkili bir şekilde uygulanması için engeller oluşturabileceğinden tıp fakültesi öğrencileri için zorluklar ortaya çıkardığı bildirilmiştir (55). Ayrıca herhangi bir yeni teknolojiyi uygularken, tıp fakültesinin karşılaştığı en yaygın engeller ve zorluklar; değişime direnç, teknoloji hakkında bilgi eksikliği, oldukça güçlü bir öğrenme isteksizliği ve öğrencilerin yeni eğitim metoduna olan direncidir (56).

Dijital destekli tıp eğitiminde; bilgi ve tecrübe eksikliği bulunması, çevrimiçi derslerde teknik olarak problem yaşanması, öğrencilerin sosyalleşememesi, sınav sorularına güvensizlik, bağlantı kaygısı, zaman yönetiminin iyi yapılamaması, pratik eğitimin eksik kalması, klinik deneyim eksikliği, sınav esnasında yaşanacak teknik sorunlar, fizik muayenede yaşanacak sorunlar, materyal yetersizliği, motivasyon eksikliğinin olması ve grup çalışmasında yetersizlikler yaşanması uzaktan eğitimin dezavantajlarındandır (48,57). Ayrıca laboratuvar uygulamaları, hasta ile etkileşim kurulması ve klinik uygulamalar tıp fakültesi öğrencileri için uzaktan öğretimle gerçekleştirilmesi olanaklı olmayan durumlardır (57).

Genel olarak uzaktan eğitimin; teorik dersler için uygun olduğu düşünülse de beceri gerektiren derslerde uzaktan eğitimde yetersizlikler göze çarpmaktadır. Zorunlu olarak yapılan uzaktan eğitimler neticesinde beceri gerektiren eğitimlerin tamamlanamaması ile gelecekte negatif geri bildirimler oluşabileceği düşünülmektedir.

Bazı uzmanlar COVID-19 Pandemisi'nde uzaktan eğitimin, eğitim sürecini olumsuz etkileyeceğini düşünmektedir (58). Üstelik geleneksel yüz yüze eğitimden uzaktan eğitim sürecine geçiş sürecinde iyi bir yapılandırmaya

yetecek kadar zaman harcandığında bile öğrenciler açısından bu geçiş sürecinin zor olduğu düşünülmektedir (59). Ayrıca COVID-19 Pandemisi sürecinde bireylerin ekonomik durumunun oldukça etkilendiği ve öğrencilerin mali açıdan daha savunmasız bir hale geldiği görülmektedir. Aynı zamanda bazı öğretim üyeleri ve öğrencilerin; evde kapalı kalarak ebeveyn veya aile büyüklerinin, çocuklarının ya da kardeşlerinin bakım ve idaresinde daha fazla rol oynamak durumunda kaldığı gösterilmiştir (60).

Mezuniyet öncesi eğitimlerde çoğu fakültenin 6.sınıf eğitiminde Aile Hekimliği stajı mevcuttur. Aile Hekimliği teorik eğitimlerinin ve stajlarının senesi değişebilmekte, bu dönemlerdeki eğitimin amaçları ve süreleri fakültelerin kurulları tarafından belirlenmektedir. Tıp eğitiminin son yılındaki Aile Hekimliği eğitiminin amacı; öğrencilerin daha önceki yıllarda edindiği bilgilerin klinik uygulamalarının yaptırılması sağlanarak, deneyim ve beceri kazandırmaktır. Bu donemde öğrenci; poliklinik, klinik, laboratuvar ve saha çalışmalarında öğretim üyelerinin ve eğitim görevlisinin kontrolünde çalışmaktadır (61).

Uygulamalı eğitim, tüm tıp eğitiminde olduğu gibi Aile Hekimliği'nin gelişiminde de önemli bir role sahiptir. Yüz yüze eğitim ile yapılabilen uygulamalı eğitimler; pandemi nedeniyle çevrimiçi (online) gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle yaşanılan sıkıntıların, beceri eksikliklerinin ve tıp fakültesi öğrencilerine etkilerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Uzaktan eğitimde gelecekte yaşanabilecek benzer sorunların çözüm yolları tartışılacaktır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Çalışma Dizaynı

Kesitsel tipte bir araştırma olarak planlanan çalışmamız 01.11.2021-30.11.2021 tarihleri arasında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde internet üzerinden Google Forms aracılığıyla anket doldurma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan yine Google Forms aracılığıyla eklenen onam sorusu aracılığıyla onam alınmıştır.

3.2. Çalışma Popülasyonu

Çalışmaya, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi altıncı sınıf öğrencileri dahil edilmiştir. Etik kurula başvurulduğu sırada Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi altıncı sınıfta mevcut bulunan 269 öğrenci üzerinden yapılan power analizi sonucunda %5 hata payı ve %95 güvenilirlik düzeyi ile 200 öğrencinin çalışmaya dahil edilmesi hedeflenmiş ve toplamda 212 öğrenci çalışmaya katılmıştır.

3.3. Dahil Edilme ve Dışlama Kriterleri

Araştırmaya Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi altıncı sınıf öğrencileri dahil edildi. Araştırma sürecinde telefon veya e-posta aracılığıyla ulaşılamayan ve kendi isteğiyle araştırmaya katılmak istemeyen öğrenciler çalışmaya dahil edilmedi.

3.4. Araştırma Verilerinin Toplanması

Veriler internet üzerinden paylaşılan anket formu aracılığıyla toplandı. Anket formu oluşturulurken literatür taranarak amaca uygun anket soruları belirlendi. Anket formu oluşturulduktan sonra Doç. Dr. Ahmet Keskin

tarafından denetlendi ve revize edildi.

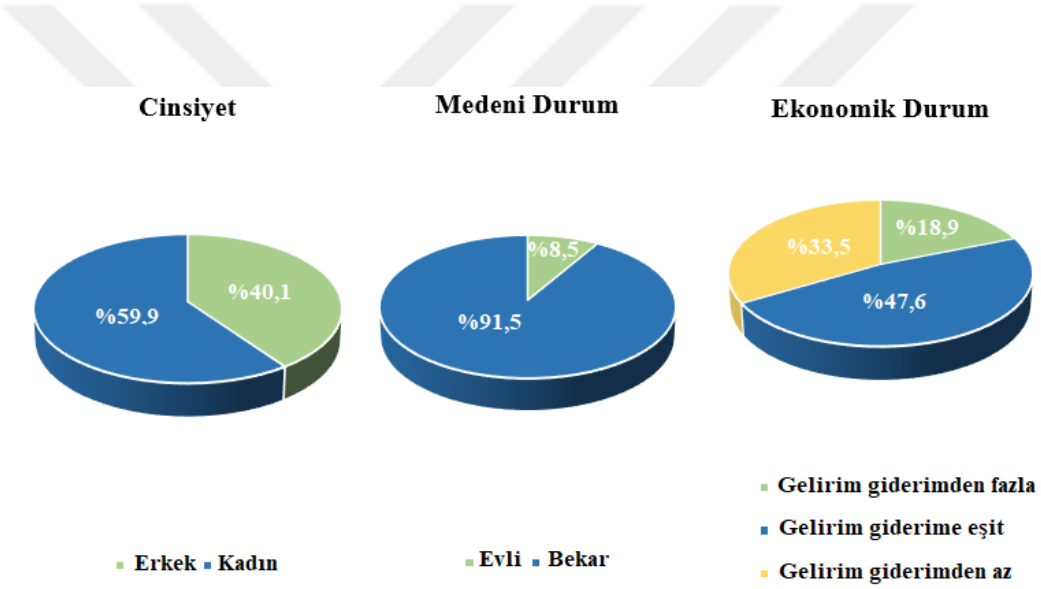
Toplamda 53 sorudan oluşan 6 sayfalık anket formu oluşturuldu. Anketin ilk 4 sorusu katılımcıların demografik verileri ile ilgili sorulardan oluşmaktaydı. Anketin 5-10. soruları katılımcıların daha önce online eğitime katılma durumları, tercih ettikleri eğitim modeli, online eğitime katılma araçları ve bu süreçte yaşadıkları problemleri sorgulayan sorulardan oluşmaktaydı. Anketin 11-20. soruları katılımcıların uzaktan eğitim sistemi ile ilgili genel düşüncelerini sorgulayan ve kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplanması istenen önermelerden oluşmaktaydı. Anketin 21-38. soruları ise uzaktan eğitim süreci, işleyişi ve öğrencilerin bu dönemde katıldıkları sınavlar hakkındaki düşüncelerini sorgulayan ve hiçbir zaman, nadiren, ara sıra, sıklıkla veya her zaman şeklinde cevaplanması istenen önermeleri içermekteydi. Anketin son kısmı olan 39-53. sorular ise biri açık uçlu soru olmak üzere tıp fakültesi 6. sınıf öğrencilerinin pandeminin pratik eğitimler ve tıp eğitimine etkisi ile ilgili görüşlerini sorgulayan 15 sorudan oluşmaktaydı.

3.5. İstatistiksel Analiz

Çalışma boyunca elde edilen ve çalışma formuna kaydedilen tüm verilerin analizi IBM SPSS 25.0 (Chicago, IL, USA) istatistik programı kullanılarak yapıldı. Kesikli ve sürekli sayısal değişkenlerin dağılımının normal dağılıma uygun olup olmadığı Kolmogorov-Smirnov testi ve histogram ile araştırıldı. Tanımlayıcı istatistikler kesikli ve sürekli sayısal değişkenler için ortalama ± standart sapma (SD) veya medyan (%25-75 çeyreklikler (IQR)) şeklinde, kategorik değişkenler ise sayı (n) ve yüzde (%) biçiminde gösterildi. Kategorik değişkenler Ki-kare ile sürekli değişkenler ise t testi veya Mann-Whitney U testi ile değerlendirildi. Çoklu numerik veri analizinde Kruskal Wallis testi ve alt grup karşılaştırmalarında post hoc testler kullanıldı. $p<0.05$ için sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

4. BULGULAR

Çalışmamıza toplamda 212 altıncı sınıf tıp fakültesi öğrencisi katıldı. Bu katılımcıların 127'si (%59,9) kadın, 85'i (%40,1) erkekti. Katılımcıların median yaşı 24 (IQR25-75;23-25) bulundu. Katılımcılardan 18'i (%8,5) evliyken 194'ü (%91,5) bekârdı. Ekonomik durumları sorulduğunda; 40 (%18,9) katılımcı "Gelirim giderimden fazla", 101 (%47,6) katılımcı "Gelirim giderime eşit", 71 (%33,5) katılımcı "Gelirim giderimden az" cevaplarını verdi. Katılımcıların demografik verileri Grafik 1'de verildi.

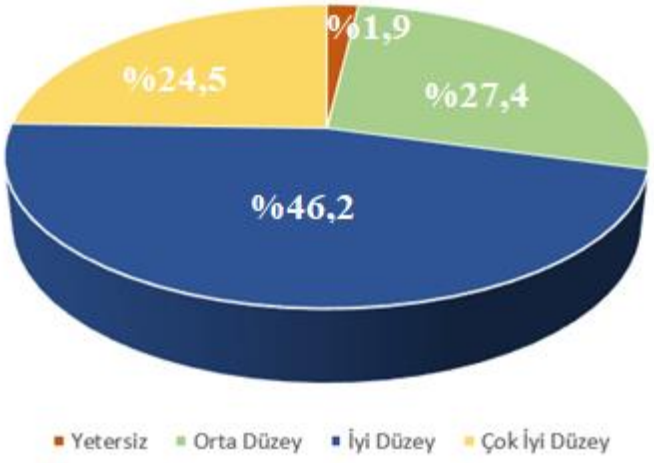


Grafik 1. Katılımcıların demografik verileri

Katılımcılara "Uzaktan eğitim sürecini çoğunlukla kiminle geçirdiniz?" diye soruldu. Katılımcıların 17'si (%8) tek başına, 179'u (%84,4) ailesiyle, 15'i (%7,1) ise bu süreci arkadaşlarıyla geçirdiğini belirtti.

Katılımcılara "Elektronik cihazları kullanma konusunda yeterlilik düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?" diye soruldu. Katılımcıların 4'ü (%1,9) kendisini bu konuda yetersiz olarak tanımlarken, 58'i (%27,4) orta düzeyde yeterli olduğunu, 98'i (%46,2) yeterliliğinin iyi olduğunu, 52'si (%24,5) ise

yeterliliğinin çok iyi olduğunu belirtti (Grafik 2).



Grafik 2. Elektronik cihazları kullanma konusunda katılımcıların yeterlilik düzeyleri

Katılımcılara sorulan "Uzaktan eğitim derslerini hangi cihazdan takip ettiniz?" sorusuna ise 94 kişi (%44,3) sadece bilgisayar, 6 kişi (%2,8) sadece tablet, 15 kişi (%7,1) sadece akıllı telefon cevaplarını verdi. 97 kişi uzaktan eğitimde birden fazla cihaz kullandığını belirtti. Bilgisayar ve akıllı telefon kullanan 76 kişi (%35,8), bilgisayar ve tablet kullanan 4 kişi (%1,9), tablet ve akıllı telefon kullanan 4 kişi (%1,9) ve bilgisayar, tablet ve akıllı telefonu birlikte kullanan 13 kişi (%6,1) olduğu görüldü. Katılımcıların uzaktan eğitime katılımda kullandıkları cihazlar Tablo 1'de verildi.

Tablo 1. Katılımcıların uzaktan eğitime katılımda kullandıkları cihazlar (birden fazla cevap verilebilmiştir)

Kullanılan Cihaz	n (%)
Bilgisayar	187 (88,1)
Akıllı telefon	108 (50,9)
Tablet	27 (12,7)

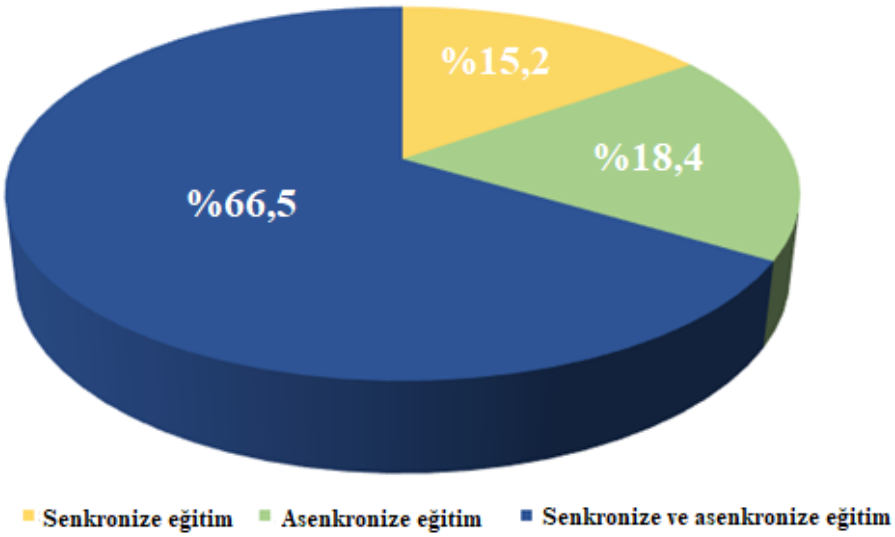
Katılımcıların uzaktan eğitim derslerine katılma konusunda yaşadıkları sorunlar soruldu. Birden fazla cevap verebilecekleri belirtildi. Katılımcıların en çok karşılaştığı sorunlar internet bağlantı problemleri (%58), uzaktan eğitimde kullanılan platform kaynaklı sorunlar (%41) ve ev ortamıyla (%39,1) ilgili sorunlardı. Katılımcıların %21,2'si herhangi bir sorunla karşılaşmadığını belirtti. Katılımcıların cevapları ayrıntılı olarak Tablo 2'de verildi.

Tablo 2. Uzaktan eğitime katılma konusunda karşılaşılan sorunlar (birden fazla cevap verilebilmiştir)

Uzaktan eğitim derslerine katılma konusunda hangi sorunlarla karşılaştınız?	**Evet n (%)**
İnternet paketinin yetersiz oluşu	33 (15,6)
İnternet bağlantı problemleri	123 (58)
Ev ortamının uygun olmaması	83 (39,1)
Cihaz temin edilememesi	13 (6,1)
Sağlık sorunları	10 (4,7)
Uzaktan eğitimde kullanılan platform kaynaklı sorunlar	87 (41)
Gelir sağlayan bir işte çalışmak zorunda olmak	6 (2,8)
Herhangi bir sorunla karşılaşmadım	45 (21,2)

Katılımcılara "Uzaktan eğitimde hangi modeli tercih edersiniz?" diye sorulduğunda; senkronize eğitim (canlı ders) modelini 32 (%15,2) kişi tercih ederken, asenkronize eğitimi (derslerin sisteme yüklendiği, canlı olmayan ders) 39 (%18,4) kişi tercih etti. Senkronize ve asenkronize eğitimi birlikte tercih eden

katılımcı sayısı ise 141'di (%66,5) (Grafik 3).



Grafik 3. Katılımcıların tercih ettikleri uzaktan eğitim modeli

Katılımcıların pandemi öncesi online eğitime katılma durumları sorgulandı. Daha öncesinde online eğitime katılan 80 (%37,7) kişi, daha öncesinde online eğitime hiç katılmamış olan 132 (%62,3) kişi olduğu görüldü. Daha sonrasında katılımcılara uzaktan eğitimle ilgili genel düşüncelerini araştıran 10 önerme verildi. Bu önermeye verilen cevaplar ayrıntılı olarak Tablo 3'te verildi.

Tablo 3. Katılımcıların uzaktan eğitim ile ilgili genel düşünceleri

	Kesinlikle katılmıyorum n (%)	**Katılmıyorum n (%)**	**Kararsızım n (%)**	**Katılıyorum n (%)**	**Kesinlikle katılıyorum n (%)**
Uzaktan eğitimle iyi bir eğitim aldığımı düşünüyorum.	48 (22,7)	80 (37,7)	48 (22,6)	29 (13,7)	7 (3,3)
Uzaktan eğitim yaşam tarzıma daha uygundur.	37 (17,5)	65 (30,7)	40 (18,9)	50 (23,6)	20 (9,4)
Uzaktan eğitim yüz yüze eğitim kadar etkilidir.	65 (30,7)	72 (34)	42 (19,8)	22 (10,4)	11 (5,2)
Uzaktan eğitimin yaygınlaşması gerektiğini düşünüyorum.	36 (17)	65 (30,7)	45 (21,2)	45 (21,2)	21 (9,9)
Uzaktan eğitim modeli geliştirilerek gelecekte tıp eğitiminde rutin olarak yer almalıdır.	54 (25,5)	61 (28,8)	39 (18,4)	37 (17,5)	21 (9,9)
Uzaktan eğitim öğrenmeyi kalıcı hale getirir.	63 (29,7)	71 (33,5)	50 (23,6)	19 (9)	9 (4,2)
Uzaktan eğitim zaman kaybetmeden eğitim alabilmeyi sağlar.	30 (14,2)	33 (15,6)	38 (17,9)	78 (36,8)	33 (15,6)
Uzaktan eğitim, dersleri tekrar etme imkânı sağlar.	15 (7,1)	17 (8)	27 (12,7)	93 (43,9)	60 (28,3)

Uzaktan eğitim öğrenciyi araştırma yapmaya teşvik eder.	41 (19,3)	68 (32,1)	58 (27,4)	31 (14,6)	14 (6,6)
Uzaktan eğitim, öğrencinin kendi hızında öğrenmesini sağlar.	26 (12,3)	18 (8,5)	51 (24,1)	79 (37,3)	38 (17,9)

Katılımcılara uzaktan eğitim süreci, işleyişi ve sınavlar hakkında 18 önerme verilerek cevaplanması istendi. Katılımcıların cevapları Tablo 4'te verildi.

Tablo 4. Katılımcıların uzaktan eğitim süreci, işleyişi ve sınavlar hakkında düşünceleri

	Hiçbir zaman n(%)	**Nadiren n(%)**	**Ara sıra n(%)**	**Sıklıkla n(%)**	**Her zaman n(%)**
Uzaktan eğitim derslerini düzenli olarak takip ettim.	11 (5,2)	22 (10,4)	45 (21,2)	90 (42,5)	44 (20,8)
Uzaktan eğitimde dersler planlanan zamanda yapıldı.	9 (4,2)	14 (6,6)	55 (25,9)	128 (60,4)	6 (2,8)

Uzaktan eğitimde dersler genel olarak yeterli kalitedeydi (ses, görüntü kalitesi vs.)	9 (4,2)	44 (20,8)	63 (29,7)	89 (42)	7 (3,3)
Katılamadığım canlı derslerin kayıtlarına sonradan ulaşabildim.	11 (5,2)	14 (6,6)	43 (20,3)	117 (55,2)	27 (12,7)
Uzaktan eğitim süreçlerine karar verilirken öğrencilerden görüşleri-geribildirimleri alındı.	28 (13,2)	61 (28,8)	76 (35,8)	36 (17)	11 (5,2)
Hocalarımız uzaktan eğitim sürecinde eğitimimiz için yeterince gayret gösterdiler.	13 (6,1)	23 (10,8)	55 (25,9)	85 (40,1)	36 (17)
Uzaktan eğitim derslerinde hocalarımla rahatça	15 (7,1)	32 (15,1)	53 (25)	85 (40,1)	27 (12,7)

iletişim kurabildim.					
Derslere aktif olarak katılma ve soru sorabilme imkânım oldu.	7 (3,3)	24 (11,3)	51 (24,1)	81 (38,2)	49 (23,1)
Uzaktan eğitim sayesinde kendime zaman ayırma fırsatı buldum.	9 (4,2)	12 (5,7)	28 (13,2)	98 (46,2)	65 (30,7)
Uzaktan eğitim döneminde bireysel çalışma fırsatını daha çok buldum.	11 (5,2)	14 (6,6)	29 (13,7)	90 (42,5)	68 (32,1)
Ders kaynaklarına (videolar, ses kaydı, notlar) erişim konusunda zorluklar yaşadım.	41 (19,3)	84 (39,6)	60 (28,3)	20 (9,4)	7 (3,3)
Uzaktan eğitimde ders sürelerinin uzunluğuyla ilgili sıkıntılar yaşadım.	22 (10,4)	67 (31,6)	75 (35,4)	33 (15,6)	15 (7,1)

Online derslerde eğitici kaynaklı donma problemleri yaşadım.	16 (7,5)	62 (29,2)	70 (33)	44 (20,8)	20 (9,4)
Online dersleri dinlerken odaklanma problemi yaşadım.	18 (8,5)	41 (19,3)	63 (29,7)	56 (26,4)	34 (16)
Uzaktan eğitim sürecinde sürekli ekran başında olmaya bağlı fiziksel rahatsızlıklar yaşadım (kas eklem ağrısı, görme problemleri gibi)	30 (14,2)	43 (20,3)	66 (31,1)	46 (21,7)	27 (12,7)
Uzaktan eğitim döneminde sınav sistemi beni zorladı.	52 (24,5)	75 (35,4)	60 (28,3)	16 (7,5)	9 (4,2)
Uzaktan eğitim döneminde yapılan sınavlarda teknik sorunlar	63 (29,7)	73 (34,4)	45 (21,2)	24 (11,3)	7 (3,3)

(bağlantı kopması, bilgisayar bozulması, elektrik kesintisi vs. gibi) yaşadım.					
Çevrim içi sınav sisteminin imkanlar ölçüsünde en sağlıklı şekilde yapıldığına inanıyorum.	29 (13,7)	28 (13,2)	51 (24,1)	66 (31,1)	38 (17,9)

Katılımcılara pandeminin pratik eğitimler ve kariyer üzerine etkisi ile ilgili düşüncelerini araştıran "evet/hayır/kararsızım" şeklinde cevaplayabilecekleri 9 çoktan seçmeli soru soruldu. Katılımcıların cevapları Tablo 5'te verildi.

Tablo 5. Katılımcıların pandeminin pratik eğitimler ve kariyer üzerine etkisi ile ilgili düşünceleri

	Evet n (%)	**Hayır n (%)**	**Kararsızım n (%)**
Pratik becerilerin uzaktan eğitimle kazanılabileceğini düşünüyor musunuz?	2(0,9)	198 (93,4)	12 (5,7)

Pandemi sürecinde pratik eğitimlere uzun süre ara verilmesini doğru buluyor musunuz?	14 (6,6)	165 (77,8)	33 (15,6)
Alamadığınız pratik eğitimleri telafi edebileceğinizi düşünüyor musunuz?	50 (23,6)	106 (50)	56 (26,4)
Pandemi sürecinde pratik eğitimlere katılamamanın hedeflediğiniz kariyerle ilgili becerileri elde etmenize engel olduğunu düşünüyor musunuz?	110 (51,9)	44 (20,8)	58 (27,4)
Pandemi döneminde mesleğe karşı aidiyet duygunuzda azalma oldu mu?	126 (59,4)	55 (25,9)	31 (14,6)
Pandemi döneminde hekimliğe olan ilginiz azaldı mı?	104 (49,1)	88 (41,5)	20 (9,4)
Pandemi döneminde COVID-19 hastalığı ile doğrudan ilişkili bölümlere ilginiz arttı mı?	9 (4,2)	193 (91)	10 (4,7)
Aldığınız uzaktan eğitimle mesleki yeterliliğe sahip bir hekim olacağınıza inanıyor musunuz?	38 (17,9)	110 (51,9)	64 (30,2)
Uzmanlık eğitimi almayı düşünüyor musunuz?	194 (91,5)	10 (4,7)	8 (3,8)

Katılımcılara “Pandemi döneminde, gönüllülük esasına dayalı olan süreçte, hastanede aldığınız pratik eğitimlerin verimli olduğunu düşünüyor musunuz?” diye soruldu. Katılımcılarda 67 kişi (%31,6) “Evet” cevabını verdi.

“Katılmadım” cevabını veren 43 katılımcıdan, birden fazla şık işaretleyebilecekleri “Pratik eğitimlere neden katılmadınız?” sorusuna cevap vermeleri istendi. Bu iki sorunun cevapları ile ilgili veriler Tablo 6 ve Tablo 7’de özetlendi.

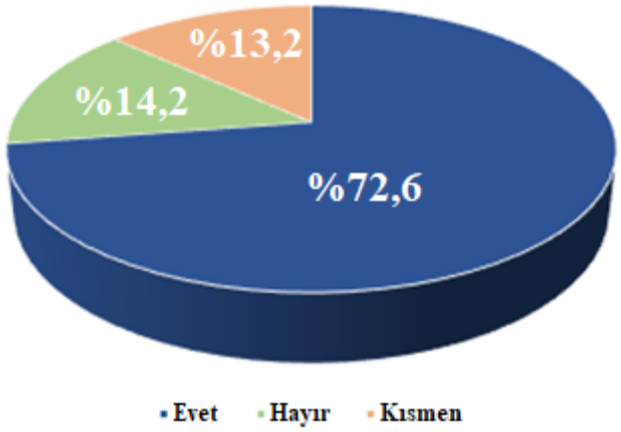
Tablo 6. Katılımcıların “Pandemi döneminde, gönüllülük esasına dayalı olan süreçte, hastanede aldığınız pratik eğitimlerin verimli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar

Cevaplar	n (%)
Evet	67 (31,6)
Hayır	64 (30,2)
Kararsızım	38 (17,9)
Katılmadım	43 (20,3)

Tablo 7. Pratik eğitimlere katılmayan katılımcıların pratik eğitimlere katılmama nedenleri (birden fazla cevap verilebilmiştir)

Cevaplar	n (%)
Şehir dışında olmam	29 (67,4)
Hastanede COVID-19 bulaşma korkusu	20 (46,5)
Bu süreçte eğitimlerin verimli olmayacağını düşünmem	12 (27,9)
Çevremdeki insanlara COVID-19 bulaştırma korkusu	22 (51,1)
Katılımın zorunlu olmaması	12 (27,9)
Sağlık problemleri	1 (2,3)

Katılımcılara “Pratik eğitimlere katılamamak sizi endişelendirdi mi?” diye soruldu. Katılımcılardan 154 (%72,6) kişi “Evet”, 30 (%14,2) kişi “Hayır” ve 28 (%13,2) kişi “Kısmen” cevabını verdi. Katılımcıların verdikleri cevaplar Grafik 4’te gösterildi.



Grafik 4. Katılımcıların “Pratik eğitimlere katılamamak sizi endişelendirdi mi?” sorusuna verdiği cevaplar

Pratik eğitimlere katılamamaktan endişe duyan katılımcılara “Hangi branşların pratik eğitimine katılamamak sizi daha çok endişelendirdi?” diye soruldu. Bu soruya toplamda 182 kişi cevap verdi. Birden fazla branşın işaretlenebildiği bu soruya cevap veren katılımcıların 25’i (%13,7) “Tümü” cevabını verdi. Cevapların dağılımı Tablo 8’de gösterildi.

Tablo 8. "Hangi branşların pratik eğitimine katılamamak sizi daha çok endişelendirdi?" sorusuna verilen cevaplar (birden fazla cevap verilebilmiştir)

Cevaplar	n(%)
Kulak Burun Boğaz Hastalıkları	65 (35,7)
Kardiyoloji	64 (35,1)
Acil Tıp	59 (32,4)
Göğüs Hastalıkları	55 (30,2)
İç Hastalıkları	50 (27,5)
Nöroloji	50 (27,5)
Pediatri	50 (27,5)
Enfeksiyon Hastalıkları	45 (24,7)
Anestezi ve Reanimasyon	45 (24,7)
Ortopedi ve Travmatoloji	41 (22,5)
Kadın Hastalıkları ve Doğum	40 (22)
Dermatoloji	39 (21,4)
Genel Cerrahi	38 (20,9)
Göz Hastalıkları	38 (20,9)
Psikiyatri	29 (15,9)
Üroloji	29 (15,9)
Radyoloji	28 (15,4)
Beyin ve Sinir Cerrahisi	27 (14,8)
Çocuk Cerrahisi	27 (14,8)
Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi	26 (14,3)
Aile Hekimliği	25 (13,7)
Çocuk Psikiyatrisi	25 (13,7)
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	25 (13,7)
Kalp ve Damar Cerrahisi	25 (13,7)
Göğüs Cerrahisi	25 (13,7)
Tümü	25 (13,7)

Katılımcılara “Pandemi süreci Tıpta Uzmanlık Sınavı’na (TUS) hazırlık sürecinizi nasıl etkiledi?” diye soruldu. Katılımcıların 58’i (%27,4) “Olumlu etkiledi” cevabını verirken, 85’i (40,1) “Olumsuz etkiledi” cevabını verdi. Katılımcıların 69’u (%32,5) ise “Değiştirmedi” cevabını verdi (Tablo 9).

Tablo 9. “Pandemi süreci Tıpta Uzmanlık Sınavı’na (TUS) hazırlık sürecinizi nasıl etkiledi?” sorusuna verilen cevaplar

Cevaplar	**n (%)**
Olumlu etkiledi	58 (27,4)
Değiştirmedi	69 (32,5)
Olumsuz etkiledi	85 (40,1)

Anketin son kısmında katılımcılara “Pandemi süreci uzmanlık dönemindeki branş seçiminizi nasıl etkiledi?” diye soruldu. Katılımcıların 132’si (%62,3) “Değiştirmedi” cevabını verdi. Toplamda 17 (%8) katılımcı “Klinik branşlara yönelmeme neden oldu” cevabını verirken, 34 (%16) katılımcı “Klinik dışı branşlara yönelmeme neden oldu” cevabını verdi. Katılımcılardan 27’si (%12,8) “Fikrim değişmedi ama klinik branşları yakından tanıyamamak tereddüt ve endişeye neden oldu” cevabını verdi. Katılımcılardan 2’si (%0,9) ise “Yurtdışına gitmeye karar verdim” cevabını verdi. Katılımcıların cevapları tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. "Pandemi süreci uzmanlık dönemindeki branş seçiminizi nasıl etkiledi?" sorusuna verilen cevaplar

Cevaplar	n(%)
Değiştirmedi	132 (62,3)
Klinik branşlara yönelmeme neden oldu	17 (8)
Klinik dışı branşlara yönelmeme neden oldu	34 (16)
Fikrim değişmedi ama klinik branşları yakından tanıyamamak tereddüt ve endişeye neden oldu	27 (12,8)
Yurtdışına gitmeye karar verdim	2 (0,9)

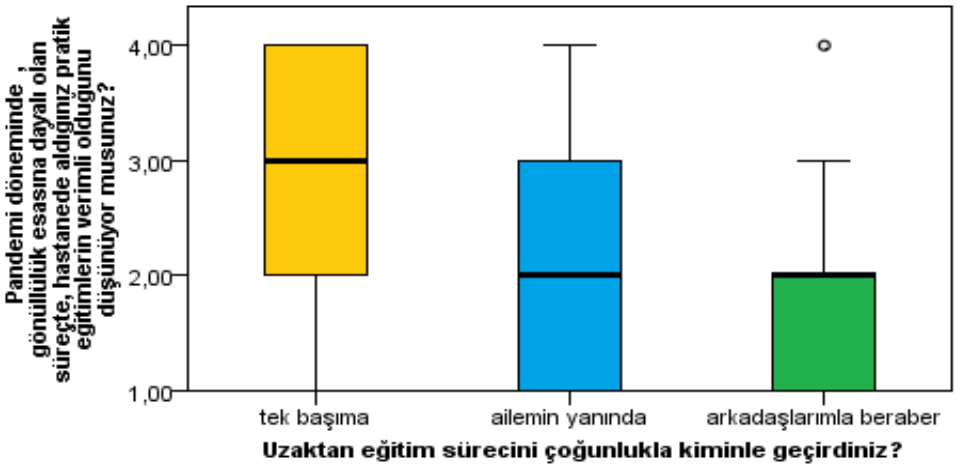
Katılımcıların cinsiyetleri ile anket sorularına verdikleri cevaplar arası ilişki incelendiğinde, puanlama şeklinde cevaplandırılan "Uzaktan eğitim derslerini düzenli olarak takip ettim" ve "Uzaktan eğitim sürecinde sürekli ekran başında olmaya bağlı fiziksel problemler yaşadım" sorularında kadın ve erkek katılımcı grupları arası anlamlı fark saptandı. Uzaktan eğitim sürecinde kadınlar ekran başında olmaya bağlı daha çok fiziksel problemler yaşadıklarını belirtmelerine rağmen (p=0,006, Mann Whitney U) aynı zamanda uzaktan eğitim derslerini daha çok düzenli takip ettiklerini belirtti (p=0,049, Mann Whitney U). Diğer cevaplar açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı fark saptanmadı (tümü için p>0,05).

Katılımcılar ekonomik durumlarına göre gruplandırılarak verdikleri cevaplar yönüyle karşılaştırıldıklarında sadece yine ölçekle cevap vermeleri istenen "Ders kaynaklarına erişim konusunda zorluklar yaşadım" sorusunun cevaplarında gruplar arası anlamlı fark saptandı. Ekonomik durumlarını

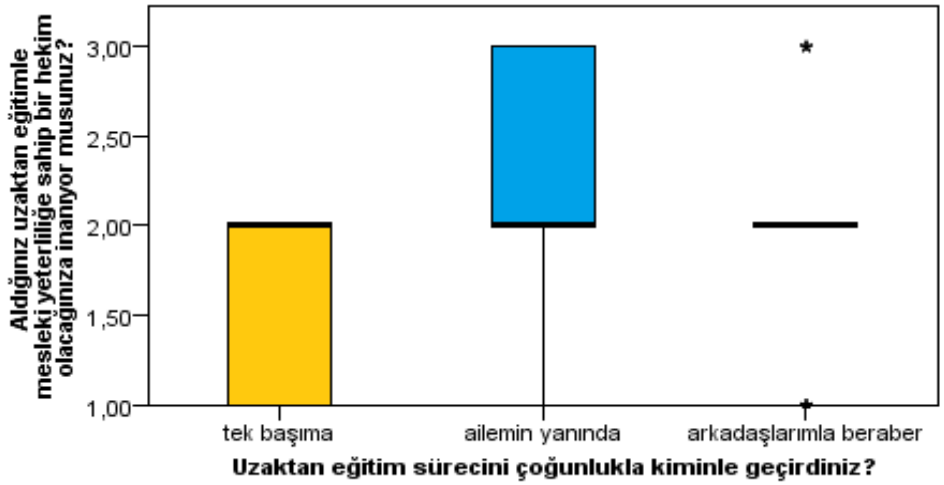
“Gelirim giderimden fazla” ve “Gelirim giderime eşit” olarak tanımlayan katılımcılar arasında anlamlı fark saptanmazken, “Gelirim giderimden az” diyen katılımcılar diğer iki gruba göre ders kaynaklarına erişim açısından anlamlı düzeyde daha çok sıkıntı yaşadıklarını belirtti ($p<0,001$, Kruskal Wallis). Diğer sorulara verilen cevaplarla ekonomik durum arasında anlamlı ilişki saptanmadı.

Sorulara verilen cevaplar ve medeni durum arası ilişki incelendiğinde, cevaplar evli ve bekâr katılımcılar arasında anlamlı fark göstermedi (tümü için $p>0,05$, Mann Whitney U).

Katılımcılar, uzaktan eğitim sürecini “tek başına”, “ailesi ile beraber” ve “arkadaşlarıyla beraber” geçirenler olarak gruplandırılıp sorulara verdikleri cevaplar açısından karşılaştırıldığında, bu süreci tek başına geçiren katılımcıların diğer gruplara göre, gönüllülük esasına dayalı olan süreçte daha verimli bir pratik eğitim süreci geçirdiklerini düşünme eğilimde oldukları saptandı ($p=0,025$, Kruskal Wallis). Bu süreci ailesi ile geçiren katılımcıların ise aldığı uzaktan eğitim ile mesleki yeterliliğe sahip bir hekim olacağına inancı diğer gruplara göre daha fazla saptandı ($p<0,001$, Kruskal Wallis). Yapılan istatistiksel karşılaştırmanın sonucu Grafik 5 ve Grafik 6’da verildi.



Grafik 5. Uzaktan eğitim sürecini geçirme şekline göre pratik eğitimleri verimli geçirme düşüncesi



Grafik 6. Uzaktan eğitim sürecini geçirme şekline göre yeterliliğe sahip olma düşüncesi

Daha sonra katılımcılar elektronik cihazları kullanma becerilerine göre gruplandırılarak verdikleri cevaplar yönüyle karşılaştırıldı. Elektronik cihazları kullanma becerisini "Çok iyi" olarak tanımlayan katılımcıların, "Orta düzey" olarak tanımlayan katılımcılara göre uzaktan eğitimi yaşam tarzlarına daha uygun bulma eğiliminde oldukları saptandı (p=0,009, Kruskal Wallis). Diğer gruplar arasında ise fark saptanmadı. Elektronik cihazları kullanma becerisinin düzeyi arttıkça uzaktan eğitimin yaygınlaşması gerektiğini düşünme eğiliminin de giderek arttığı görüldü (p=0,040, Kruskal Wallis). Aynı şekilde uzaktan eğitim modelinin geliştirilerek gelecekte tıp eğitiminde kullanılması gerektiğini, uzaktan eğitimin zaman kaybetmeden eğitim alabilmeyi sağladığını ve öğrencinin kendi hızında öğrenmesini sağladığını düşünme eğiliminin elektronik cihaz kullanma becerisiyle korele biçimde arttığı görüldü (Sırasıyla p=0,009, p=0,016, p<0,001, Kruskal Wallis). Aynı zamanda elektronik cihaz kullanma becerisini çok iyi olarak tanımlayan katılımcı grubu uzaktan eğitim sürecinde daha çok bireysel çalışma fırsatı bulduklarını belirtti (p=0,010, Kruskal Wallis).

Katılımcıların pandemiden önce online eğitime katılma durumlarına bakıldığında, daha önce herhangi bir online eğitime katılanlarla hiç online eğitime katılmayanlar arasında cevaplar yönünden anlamlı fark saptanmadı (tümü için p>0,05, Mann Whitney U).

5. TARTIŞMA

Ankara Şehir Hastanesi'nde, Ankara geneli COVID-19 olgu sayısının uzun bir süre ciddi bir düzeyde devam etmesi ve Ankara Şehir Hastanesi'nin COVID-19 hastalarının bakımında Ankara geneli önemli bir rol oynaması sebebiyle altıncı sınıf tıp öğrencilerinin eğitimlerine uzaktan devam etmeleri uygun görülmüştür. Aile Hekimliği eğitiminin de önemli bir parçası olduğu ve ağırlıklı olarak pratik eğitime dayalı olan klinik tıp eğitiminin uzaktan gerçekleştirilmesi sonucu öğrencilerde olumlu ve olumsuz etkiler olmuştur.

Toplamda 212 altıncı sınıf tıp öğrencisinin katıldığı, literatür eşliğinde pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinin öğrenciler üzerindeki etkilerini ve uzaktan eğitim sürecine çözüm önerilerini tartışmayı amaçladığımız bu tezde bazı önemli sonuçlar elde edildi. İlk olarak uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin ekonomik durumlarının ders kaynaklarına erişimde yaşadıkları sorunlarla doğrudan ilişkili olduğunu saptadık. İkinci önemli sonuç olarak; elektronik cihazları kullanma becerisi arttıkça uzaktan eğitim süreci hakkında öğrencilerin daha olumlu düşüncelerde olduğunu gösterdik. Kadın öğrenciler bu süreçte daha çok fiziksel rahatsızlık yaşadıklarını belirtmelerinin yanında erkek öğrencilere göre dersleri daha düzenli takip ettiklerini belirttiler. Son olarak uzaktan eğitim sürecini ailesi ile geçiren öğrencilerin aldığı uzaktan eğitim ile mesleki yeterliliğe sahip bir hekim olacağına dair daha fazla inanca sahip olduklarını saptadık.

Çalışmamızda uzaktan eğitim derslerine katılımda öğrenciler tarafından en çok tercih edilen elektronik cihazın bilgisayar olduğu görülmüştür. Hindistan'da pandemi döneminde Singh ve ark. tarafından, toplamda 2225 tıp ve hemşirelik öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasında da tıp öğrencilerinin hangi elektronik cihaz ile uzaktan eğitime katıldıkları sorgulanmış ve %69,3'ü telefon veya tablet ile katıldıklarını belirtmiştir. Bilgisayar ile katıldığını beyan eden öğrenciler katılımcıların %21,9'unu oluşturmuştur (62). Çalışmamızda daha fazla bilgisayar kullanım oranının olmasının nedenini

sadece son sınıf öğrencilerinin çalışmaya dâhil edilmesi, bilgisayar ekranın diğer kullanılan cihazlara göre ders dinlemede daha kullanışlı olması olarak değerlendirdik. Ayrıca çalışmamızda katılımcıların yalnızca %24,5'i elektronik cihazları kullanma becerisini çok iyi olarak tanımladı. Singh ve ark.'nın gerçekleştirdiği çalışmada da bilgisayar kullanma becerisini, katılımcıların %14,6'sı ortalamanın altında olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların %50'si ortalama düzeyde bilgisayar kullanabildiğini belirtmiş, sadece %6,7'si oldukça iyi olduklarını belirtmiştir (62). Oldukça iyi düzeyde bilgisayar kullanma becerisinin daha az oranda görülmesine bağlı olarak tıp fakültesinde ve örgün öğretimde verilen bilgisayar eğitiminin yetersiz kaldığı görülmektedir. Biz çalışmamızda bilgisayar kullanma becerisiyle uzaktan eğitim hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olma arasında pozitif bir ilişki saptadık. İyi düzeyde bilgisayar kullanan katılımcıların uzaktan eğitim hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olduğunun saptanması; ders esnasında yaşanan teknik aksaklıklara çözüm üretilme yeteneklerinin daha fazla olduğunu, bireysel çalışma yeteneklerinin daha iyi olduğunu, pandemi öncesinde de online ders ve kaynak kitaplardan yararlandıklarını düşündürtmüştür. Bilgisayar kullanma becerisini geliştirecek eğitimlerle öğrencilerin tıpta uzaktan eğitime olan olumsuz düşüncelerin azalacağı düşüncesindeyiz.

Singh ve ark.'nın tıp ve hemşirelik öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların sadece %20,4'ü uzaktan eğitim modellerinin geleneksel yüz yüze eğitimin yerine geçebileceğini düşünmüştür. Öğrencilerin tercih ettiği düzen ise derslerin süresinin 40 dakikadan az olduğu, günde 3-6 dersin yapıldığı, dersler arasında en az 10–20 dakika ara ve panel tartışmasının olduğu, kısa sınavlar, videolar ve sanal modeller gibi etkileşimli/teknoloji tabanlı oturumların planlandığı modeller olmuştur. Öğrencilerin neredeyse %78'i sunumların veya çalışma materyallerinin önceden yüklenmesini istediğini belirtmiştir. Öğrencilerin tamamına yakını (%90,7) sınıfta kullanılan sunumların ileride okumaları için kendileriyle paylaşılmasını istemiştir. Katılımcıların neredeyse %80'i kaydedilen derslerin kendileriyle paylaşılmasını istediğini belirtmiştir. Bu sonuçlar ışığında araştırmacılar öğrenciler için çevrimdışı modda çalışabilen uygulamaların geliştirilmesi gerektiği, derslerin televizyon veya radyo

kanallarında verilmesi ve çalışma materyallerinin ve haftalık ödevlerin posta/e-posta yoluyla gönderilmesi gerektiği sonuçlarına varmışlardır (62). Bizim çalışmamızda ise bir kısıtlılık olarak öğrencilerin uygulanmasını istedikleri model hakkında daha az detay sorgulanmıştır. Ayrıca çalışmamızda katılımcıların ekonomik durumları ile uzaktan eğitimde ders kaynaklarına ulaşabilme arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Singh ve ark.'nın yaptığı çalışmada da ekonomik durumu daha iyi olan öğrencilerin uzaktan eğitim olanaklarına daha iyi erişebildiği görülmüştür. Bu çalışma ile uzaktan eğitim sürecinde Hindistan gibi gelişmekte olan bir ülkede dijital uçurumun vurgulandığı görülmüştür (62). Hindistan gibi gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'de de uzaktan eğitim sürecinde ekonomik sıkıntıların adaletli bir eğitim süreci sağlanması önünde engel olabileceğini düşünmekteyiz.

Çalışmamızda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin çoğunluğu uzaktan eğitim ile iyi bir eğitim almadıklarını düşünmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin büyük kısmı pandemi sürecinde pratik eğitimlere uzun süre ara verilmesi kararını doğru bulmadığını belirtmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) pandeminin ilk piki sırasında Harries ve ark. tarafından, toplamda 6 tıp fakültesinden 2511 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen bir anket çalışmasında da öğrencilerin %74,7'si tıp eğitimlerinin pandemi sürecinde kesintiye uğradığını düşündüklerini beyan etmiştir. Öğrencilerin %61,3'ü pandemi sürecinde klinik rotasyonlara devam etmelerine izin verilmesi gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir (64). İki çalışmada da elde edilen benzer sonuçlar, öğrencilerin verimli bir uzaktan eğitim süreci geçirmediklerini düşündüklerini ve pratik becerilerin uzaktan eğitimle elde edilemeyeceğini düşündüklerini göstermektedir. Pratik eğitimlerin öğrencilerin güvenliği sağlanabildiği koşullarda yüz yüze gerçekleştirilmesinin daha uygun olacağını düşünmekteyiz. Ayrıca uzaktan eğitimin sürecinde öğrencilerin yetersiz kaldığı konuların tespit edilerek yüz yüze telafi dersleri verilmesinin, öğrencilerin mağduriyetini giderebileceğini düşünmekteyiz.

Çalışmamızda, uzaktan eğitim süreciyle ilgili sorulan "Hocalarımız uzaktan eğitim sürecinde eğitimimiz için yeterince gayret gösterdiler", "Uzaktan

eğitim derslerinde hocalarımla rahatça iletişim kurabildim" ve "Derslere aktif olarak katılma ve soru sorabilme imkânım oldu" önermelerine katılımcıların çoğunluğu "Her zaman" ve "Sıklıkla" cevaplarını vermiştir. Ürdün'de Al Husban ve ark. tarafından toplam 415 tıp fakültesi öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen ve katılımcıların %46,7'sinin son sınıf öğrencilerinden oluştuğu çalışmada da öğrencilere online eğitimin dezavantajlı yönleri sorulduğunda; öğrencilerin %58,5'i öğretmenlerin teknoloji dostu olmaması ve öğretmenlerden kaynaklı problemleri belirtirken, %57,7'si uzaktan eğitimde sınırlı geri bildirim ve motivasyon imkânı bulduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %71'i ders zamanlarındaki dalgalanmalardan yakınmıştır (63). Bizim çalışmamızda bu şekilde pozitif geri bildirimin olması eğiticilerin pandemi sürecinde tıp eğitimini aktarmak için çabaladıklarını, sahaya gidecek olan hekimleri hazırladıklarını göstermektedir. Olumsuz şekilde cevaplayan öğrencilerin verdikleri cevapların nedenleri irdelenerek çözüm üretilmesinin eğitici ile öğrenci arasındaki iş birliğini artıracağı kanaatindeyiz.

Çalışmamızda öğrenciler tarafından tercih edilen uzaktan eğitim modeli sorgulandığında katılımcıların çoğunluğu senkronize ve asenkronize eğitimin birlikte olduğu modeli tercih edeceğini belirtti. Al Husban ve ark. gerçekleştirdiği çalışmada da canlı ders ve kayıtlı dersler hakkında öğrencilerin düşünceleri sorgulanmış ve öğrencilerin %63'ü kaydedilmiş derslerin canlı derslerden daha verimli olduğunu belirtmiştir (63). Bu çalışma ile benzer şekilde senkronize ve asenkronize eğitimi birlikte tercih eden öğrencilerin çoğunluğu oluşturması, öğrencilerin dersi tekrar dinleme imkânı olan asenkron eğitimle daha verimli ve zamandan bağımsız eğitim alabileceklerini düşündüklerini göstermektedir.

Çalışmamızda, öğrencilerin hem TUS'a hazırlık süreçlerinin hem de branş seçimlerinin nasıl etkilendiği sorgulanmıştır. TUS'a hazırlık süreçlerinin uzaktan eğitimden nasıl etkilendiği sorusuna "olumsuz etkiledi" cevabını veren öğrenciler çoğunluktaydı. TUS'a hazırlık sürecindeki bu olumsuz etkilenmenin nedenlerinin pandeminin yarattığı genel belirsizlik hali, TUS'a hazırlık dershanelerinin çevrimiçi eğitime dönmesi, kütüphanelerin kapalı olması ve

öğrencilerin yüz yüze iletişimde bulunmaması olabileceğini düşündük. Branş seçimleri üzerinde etkiye bakıldığında ise çalışmamızda katılımcıların yarıdan fazlası bu sürecin branş seçimini etkilemediğini belirtmiştir. Al Husban ve ark.'nın çalışmasında da öğrencilere pandemi döneminin gelecekteki uzmanlık seçimleri üzerinde etkisi olup olmadığı sorulduğunda bizim çalışmamızın aksine öğrencilerin %53'ü "gelecekteki uzmanlık tercihimi etkiledi" cevabını vermiştir (63). Ancak bizim çalışmamızdan farklı olarak bu etki detaylı incelenmemiştir. Branş seçiminde birçok faktörün etkili olduğu bilinmektedir. Sağlıkta şiddet, maddi getiri, nöbetin olup olması, kişiliğe uygunluk gibi faktörlerin yanı sıra pandeminin etkisini de sorgulayan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yeterince tanınmayan, rutin işleyişin sahada görülerek öğrenilebileceği Aile Hekimliği gibi uzmanlık alanların geleceğin doktorlarına tanıtılarak uygun branşı seçiminin sağlanması da eğitimin bir parçasıdır. Bu konuda seminerler, kariyer günleri vb. etkinlikler düzenlenerek eğitimde eksik kalan bu kısmın giderilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Çalışmamızda, katılımcılarımızın çoğunluğu uzaktan eğitimi yüz yüze eğitim kadar etkili bulmadığını ancak uzaktan eğitimin öğrencinin kendi hızında öğrenmesini sağladığını ve öğrencinin zaman kaybetmeden eğitim alabilmesini sağladığını düşünmekteydi. İngiltere'de Dost ve ark.'nın toplamda 2721 tıp öğrencisi ile gerçekleştirdikleri çalışmadaki bulguların bizim çalışmamızla oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. Katılımcıların çoğu çevrimiçi eğitimi ilgi çekici ve eğlenceli bulmadığını belirtmiştir. Yine katılımcıların çoğu soru sormak için yeterli fırsat bulamadıklarını belirtmiştir. Çevrimiçi eğitimin daha etkileşimli olması gerekip gerekmediği sorulduğunda öğrenciler genel olarak tarafsız kalmış ancak çevrimiçi eğitimi yüz yüze eğitim kadar etkili bulmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çevrimiçi eğitimle ilgili esas avantajlı buldukları noktalar; zaman kazandırması (%19,82), öğrencilere esneklik sağlaması (%19,52), öğrenciye kendi hızı ile öğrenme olanağı tanıması (%18,63), derse katılımın daha konforlu ve rahat olması (%15,84) ve eğitim maliyetlerini düşürmesi (%14,24) olmuştur (66). Dost ve ark. ile bulgularımız arasındaki benzerlik; çoğu ülkede olduğu gibi, çevrimiçi eğitim programlarının yeterli hazırlığına fırsat olmadan ani bir geçiş süreci yaşanmış olmasından ve

pandemi öncesi dönemde çevrimiçi eğitim uygulamalarının rutin programda yer almamasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak çevrimiçi eğitimin avantaj ve dezavantajları göz önünde bulundurulduğunda çalışmalar arası benzer sonuçlar elde edilmesi beklenen bir bulgudur.

Çalışmamızda uzaktan eğitim sürecini tek başına geçiren öğrencilerin hastanede daha verimli bir pratik eğitim süreci geçirdiklerini düşünme eğiliminde oldukları ve ailesiyle birlikte geçiren öğrencilerin aldıkları uzaktan eğitim ile mesleki yeterliliğe sahip bir hekim olacağına inancının daha fazla olduğu görülmüştür. Öğrencilerin süreci kiminle geçirdikleri ve bunun uzaktan eğitim süreci hakkındaki düşüncelerine etkisi literatürde daha önce detaylı araştırılmamıştır. Öğrencilerin anksiyete ve depresyon yönünden incelendiği çalışmalarda aile ile yaşamanın enfeksiyon riski açısından daha çok kaygı oluşturduğu görülse de (65,67), eğitim sürecinin verimlilik algısını nasıl etkilediği detaylı incelenmemiştir. Çalışmamızda her ne kadar aile ilişkili kaygılar sorgulanmamış olsa da literatürde benzer çalışmaların sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, ailesiyle yaşayan öğrencilerin mesleki motivasyonu sağlama konusunda ailelerinden destek alabilmelerinin bu sonuca yol açtığını düşünmekteyiz. Ancak ailesi ile yaşayanlarda aile bireylerine enfeksiyon bulaştırma endişesi olabileceğinden ve aile içi sorumlulukların evde bulunma nedeniyle artmış olabileceğinden bu süreci tek başına geçiren öğrencilerin daha verimli bir pratik eğitim süreci geçirdiklerini düşünme eğiliminde oldukları kanaatindeyiz. Ancak çalışmamızın bir kısıtlılığı olarak ailesi ile yaşayan öğrencilerin yaşadıkları sorunlar detaylı sorgulanamamıştır. Bu da konu hakkında yorum gücümüzü azaltmaktadır.

Genel popülasyonla karşılaştırıldığında tıp öğrencilerinin pandemi döneminde depresyon, anksiyete ve stres bozuklukları açısından daha riskli bir popülasyon olduğu birçok çalışma ile desteklenmektedir (68). Güncel bir meta-analizde dünya genelinde tıp öğrencilerinin yaklaşık 1/3'ünün depresyondan etkilendiği saptanmıştır (69). Hindistan'da yine son sınıf tıp öğrencileri ile kadın hastalıkları ve doğum asistanları üzerinde yapılan bir kesitsel çalışmada toplamda 83 katılımcının %44,6'sı kendi sağlıkları için kaygılandığını

belirtmiştir. Aynı çalışmada anksiyete ve depresyon ölçeklerine bakıldığında katılımcıların yaklaşık %7,3'ünün ciddi depresyonla uyumlu skorlara sahip olduğu görülmüştür (70). Yine Hindistan'da tüm sınıflardan tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada da benzer şekilde %7,6 oranında ciddi depresyon olduğu saptanmıştır (71). Bahsedilen iki çalışmada da anksiyete ve depresyondan kadın öğrencilerin daha çok etkilendiği görülmüştür. Bizim çalışmamızda ise bir kısıtlılık olarak anksiyete ve depresyon ölçekleri kullanılmamış olup sadece ekran başında vakit geçirmeye bağlı olarak gelişen fiziksel rahatsızlıklar ve odaklanma problemleri sorgulanmıştır.

Çalışmamızda, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sağlık sorunları ayrı başlıklar altında incelenmemiştir. Katılımcılarımızın çoğunluğu uzaktan eğitim sürecinde, uzun süre ekran başında kalmaya bağlı fiziksel bir sağlık problemi yaşadığını ve online dersleri dinlerken odaklanma problemi yaşadığını belirtmiştir. Singh ve ark.'nın yaptığı çalışmada ise öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sağlık sorunları daha detaylı sorgulanmış ve en sık görülen sağlık probleminin konsantrasyon bozukluğu (%58,1) olduğu görülmüştür. Bunu takip eden sağlık sorunları ise sırasıyla; göz yorgunluğu (%54), uyku bozuklukları (%42,8), boyun ağrısı (%40,5) ve baş ağrısı (%40) olarak tanımlanmıştır (62). Çevrimiçi derslerin eğiticiyle yüz yüze yapılmamasından kaynaklanan odaklanma problemi için; öğreticinin öğrencilerin ismiyle sorular yöneltmesi, anlık testler uygulanması ve interaktif oyunlar, çevrimiçi yarışmalar gibi uygulamalar ile öğrencilerin dikkati arttırılarak etkin öğrenmenin sağlanabileceği kanaatindeyiz. Bu tarz uygulamalar yapılan çevrimiçi dersler ile yapılmayan derslerde öğrencilere odaklanma sorunu yaşayıp yaşamadığı ile geri bildirim alınarak bu yöntemlerin işe yarayıp yaramadığı ortaya konulabilir. Böylece eğiticinin eğitim şeklinde revizyonlar yapmasına da katkı sağlanabilir.

Çalışmamızda, katılımcılarımızın çoğunluğu pandemi sürecinde pratik eğitimlere katılamamanın hedefledikleri kariyerle ilgili becerileri elde etmelerine engel olduğunu düşünmekteydi. Yine katılımcılarımızın çoğunluğu pandemi sürecinde pratik eğitimlere uzun süre ara verilmesini doğru

bulmamaktaydı. Aynı zamanda katılımcıların tamamına yakını pratik becerilerin uzaktan eğitim ile kazanılamayacağını düşünmekteydi. Karagöz ve ark.'nın Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde beşinci sınıfa kadar olan toplam 336 tıp öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği 24 soruluk bir anket çalışmasında da katılımcıların %76,5'i yüz yüze pratik eğitimlerin olmaması nedeniyle eğitimlerinde eksiklik hissettiklerini belirtmiştir (47). İki çalışmada da benzer sonuçların elde edilmesi, öğrencilerin büyük çoğunluğunun uzaktan eğitim sürecinde pratik eğitimlerin aksaması hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda öğrencilere uzaktan eğitim derslerine katılma konusunda hangi sorunlarla karşılaştıkları sorulduğunda öğrencilerin %58' inin internet bağlantı problemleri ve %39,1'inin ev ortamının uygun olmaması cevabını verdiği görülmüştür. Ülkemizde pandeminin 6. ayında Türk Tabipler Birliği tarafından tıp fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan anketlerin sonucu olarak yayınlanan raporda da tüm tıp fakültesi öğrencileri arasında yaklaşık %78'inin aldıkları eğitimi verimsiz olarak nitelendirdiği görülmüştür. Aynı zamanda öğrencilerin yaklaşık %35'i uzaktan eğitim derslerine katılacak uygun ortam konusunda ve internet erişimi konusunda problem yaşadıkları belirtilmiştir (72). Bu sorunların aşılması için önemlerin alınması ve teknik desteğin uzaktan eğitim sırasında sağlanması eğitimde fırsat eşitliğine önemli katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde üniversitelerin uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitim konusunda karar verme süreçlerinde öğrencilerin fikirlerinin yeterince dikkate alınmadığı da yapılan çalışmalarda görülmektedir. Bizim çalışmamızda bu durum öğrencilere "Uzaktan eğitim süreçlerine karar verilirken öğrencilerden görüşleri-geri bildirimleri alındı" şeklinde bir önerme ile sorulmuş ve katılımcılarımızın çoğunluğu "Hiçbir zaman", "Nadiren" veya "Ara sıra" cevaplarından birini tercih etmiştir. Türk Tabipler Birliği tarafından yapılan çalışmada da tıp fakültesi öğrencilerinin yaklaşık %83'ü üniversite yönetimleri bu kararı alırken fikirlerinin sorulmadığını belirtmiştir (72). Pandemi döneminde hızlı kararlar alınması nedeniyle bu problemin yaşandığını düşünmekteyiz. Bu süreçte öğrenciler fikirleri alınmadıklarını belirtseler de öğrencilerin uzaktan

eğitim sürecinin nasıl yönetileceği, hangi saatlerde bu eğitimin yapılması gerektiği, kullanılan çevrimiçi platformun ne olmasının istendiği ve çevrimiçi derslere her an ulaşılmasının istenip istenmediği hakkındaki düşüncelerinin öğrenilerek öğrenme sürecine katkıda bulunulabileceğini düşünmekteyiz. Böylece geleneksel tıp eğitimi ile uzaktan eğitimin harmanlanmasındaki sorunlar çözülerek, eğitimin kalitesi ve verimi artabilecektir.

Türkiye ve Dünya genelinde tıp öğrencileri üzerinde uzaktan eğitim konusunda yapılan çalışmalar farklı sonuçlar vermiş olsa da genel olarak öğrencilerin uzaktan eğitimin daha az verimli olduğunu düşündükleri ve yüz yüze pratik eğitimlerin eksikliğinden dolayı mesleki yeterlilik kaygısı yaşadıkları görülmektedir. Dolayısıyla, salgınların giderek arttığı göz önünde bulundurularak, pratik eğitimin özellikle önem kazandığı son sınıf tıp öğrencileri başta olmak üzere tüm tıp öğrencilerinin uzaktan eğitimleri için verimli modellerin geliştirilmesi ve yüz yüze pratik eğitimlerin öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atmayacak biçimde önlemler alınarak planlanması gerektiğini düşünmekteyiz.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin ekonomik durumları ile ders kaynaklarına erişimde yaşadıkları sorunlar arasında bir ilişki olduğunu saptadık. Ayrıca elektronik cihazları kullanma becerisi daha iyi olan öğrencilerin uzaktan eğitim hakkında daha olumlu düşünme eğiliminde olduklarını gösterdik. Öğrencilerin ekran başında oturmaya bağlı fiziksel şikâyetlerinin azımsanmayacak düzeyde olduğunu ve son olarak uzaktan eğitim sürecini ailesi ile geçiren öğrencilerde aldığı uzaktan eğitim ile mesleki yeterliliğe sahip bir hekim olacağına dair daha fazla inanç olduğunu saptadık.

Yıllar içerisinde giderek artan pandemiler, eğitimde yeni modellerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Öğrencilerin sağlıkları korunurken aynı zamanda mesleki yeterliliklerinin sağlanması böyle dönemlerde önemli bir sorun haline gelmektedir. Dolayısıyla yaşadığımız COVID-19 Pandemisi döneminde uzaktan eğitim sürecinde tıp öğrencilerinin yaşadıkları sorunların tespiti daha iyi modeller geliştirilmesi için büyük önem arz etmektedir. Öğrencilerin ekonomik durumlarının eğitimde fırsat eşitliğinin önüne geçmemesi için öğrenciler adına önlemler alınması gerektiği kanaatindeyiz. Aynı zamanda öğrencilerin kendilerini yetkin hissedebilmeleri adına güvenli simülasyon eğitimleri gibi pratik eğitimlerinin geliştirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. En sık yaşanan problemlerin internet bağlantı problemleri gibi teknik sorunlar olması nedeniyle daha verimli internet platformlarının geliştirilmesi ve tespiti gereklidir.

Öğrencilerin bu dönemde yaygın bir şekilde odaklanma problemleri ve fiziksel sorunlar yaşadıklarını göz önünde bulundurulduğunda öğrencilere fiziksel ve psikolojik sorunlarında yeterli desteğin ve danışmanlığın sağlanması gerektiği görülmektedir.

Pandemi dönemlerinde eğitim modellerine karar verilirken öğrencilerin fikirlerinin değerlendirmeye alınması büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde eğitimden aldıkları verimin artacağını düşünmekteyiz.

Tıptaki güncel bilgilerin takibinin yapılması ve tıp fakültesi öğrencilerine aktarılması için uzaktan eğitimin avantajlı yönleri olduğu görülmektedir. Ancak teorik eğitimlerde ön plana çıkan bu yönüyle uzaktan eğitim modelleri, pratik eğitimlerde aynı performansı gösterememektedir. Dolayısıyla teorik eğitimin uzaktan eğitim araçları ile desteklenmesi ancak pratik eğitimlerin öğrencilerin güvenliği sağlanabildiği koşullarda yüz yüze gerçekleştirilmesi daha uygun görünmektedir.

Pandemi nedeniyle hızlanan uzaktan eğitim süreçleri, eğiticilerin ve öğrencilerin adaptasyonu zor olsa da eğitimin sürekliliğine olanak sağlamıştır. Ayrıca kayıtlı dersler sayesinde öğrenciler kendi hızlarında öğrenme olanağı bulmuştur. Bu nedenle bu modellerin geliştirilmesi, tıp fakültesi öğrencilerinin eğitiminin geleneksel yapıdan çıkarılarak çağın gerekliliklerine ve koşullarına uygun olarak revizyonuna katkı sağlayabilir. Aynı zamanda destekleyici veya tamamlayıcı olarak yüz yüze eğitimle entegre olarak uzaktan eğitimin verilmesi mekândan bağımsız eğitim alma fırsatı sağlayabilir.

Pandemi sürecinde uzaktan eğitimin yetersiz kaldığı konuların objektif ölçme testleri ile tespit edilerek yüz yüze telafi dersleri verilmesinin, öğrencilerin mağduriyetini giderebileceğini düşünmekteyiz. Aile Hekimliği uygulamaları da benzer şekilde öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik çevrimiçi veya yüz yüze oturumlarda olacak şekilde tekrar ele alınmalıdır.

Tıp fakültelerinde Aile Hekimliği eğitimlerinin, TUS kaygısının yaşandığı son yıl ile sınırlanması yerine tıp eğitiminin tamamına yayılarak öğrencilerin sahada kendilerini yeterli hissetmeleri sağlanmalıdır. İnternlik öncesi dönemde simülasyon ortamlarında gerçekleştirilecek Aile Hekimliği uygulamaları ile öğrencilerin hekimlik hayatına hazırlamasına katkı sağlanabilir.

7. KAYNAKÇA

1. Ahmed, H., Allaf, M., Elghazaly, H. COVID-19 and medical education. The Lancet Infectious Diseases. 2020. https://doi.org/10.1016/s1473-3099(20)30226-7.
2. Hodges C, Moore S, Lockee B, et al. EDUCAUSE Review. The difference between emergency remote teaching and online learning. Accessed 30 April 2020. https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online learning.
3. Bauchner H, Sharfstein J. A Bold Response to the COVID-19 Pandemic: Medical Students, National Service, and Public Health. JAMA. 2020;323(18):1790-1791.
4. Mortagy, M., Abdelhameed, A., Sexton, P. et al. Online medical education in Egypt during the COVID-19 pandemic: a nationwide assessment of medical students' usage and perceptions. BMC Med Educ 2022; 22(1), 1-13.
5. Tokuç B, Varol G. COVID-19 Pandemisi ve Türkiye'de Tıp Eğitimi. Namık Kemal Tıp Dergisi 2020; 8(3): 595 – 599.
6. Whelan A, Prescott J, Young G, Catanese VM, McKinney R. Guidance on Medical Students' Participation in Direct Patient Contact Activities. The American Association of Medical Colleges. April 14, 2020. https://www.aamc.org/system/files/2020-04/meded-April-14-Guidance-on-Medical-Students-Participation-in-Direct-Patient-Contact-Activities.pdf
7. Wang J, Tan S, Raubenheimer K. Rethinking the role of senior medical students in the COVID-19 response. Med J Aust. Tıp Eğitimi Dünyası / Ocak Nisan 2021 / Sayı 60-1 32 2020;212(10):490-490.e1.
8. Medical Schools Council. Advice from Medical Schools Council to UK medical schools on actions surrounding Covid-19. 13 Mar 2020. https://www.medschools.ac.uk/media/2620/msc-covid-19-advice-for-uk-medical-schools.pdf
9. Demir E. Uzaktan eğitime genel bir bakış. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2014; 39:203-11.
10. Ibrahim NK, Al-Raddadi R, Al-Darmasi M, Al-Ghamdi A, Gaddoury M, Al-

Bar H, Ramadan I, Medical students' acceptance and perceptions of e learning during the Covid-19 closure time in King Abdulaziz University Jeddah, Journal of Infection and Public Health (2020).

11. Çetin Ö, Çakıroğlu M, Bayılmış C, Ekiz H. Teknolojik gelişme için eğitimin önemi ve internet destekli öğretimin eğitimdeki yeri. The Turkish Online Journal of Educational Technology. 2004;3(3):144-7.

12. Başer A, Şahin H. Atatürk'ten Günümüze Tıp Eğitimi. Tıp Eğitimi Dünyası. 2017,48:70-83.

13. Çilenti, K. Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, Ankara, Yargıcı Matbaası, 1988:15-57.

14. Kepenek F. Covid-19 Pandemi Döneminde Hemşirelik Öğrencilerinin Aldıkları Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi. 2021.

15. Fidan N,Erden M. Eğitime Giriş, 1. Baskı. İstanbul, Alkım Yayınları, 1996:19-20.

16. Kaya H. Public education centers in Turkey. 1. International Journal of Sport Culture and Science, 2015,1:268-277.

17. Ökten, C., Sevilay, A. Yüksek Öğretim ve Yaygın Eğitim İşbirliği:Annemin Masalı. Sakarya University journal of education. 2015; 5(2), 21-35.

18. Varpio, L., Bidlake, E., Casimiro, L.,et al. (2014). Resident experiences of informal education: how often, from whom, about what and how. Medical education, 48(12), 1220-1234. https://doi.org/10.1111/medu.12549.

19. Kışla, T. Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. Ege Eğitim Dergisi. 2016; 17 (1), 258-271.

20. Kırık, A. Eğitimde eğitim durumu ve Türkiye'deki durumu. Marmara İletişim Dergisi. 2016; 0 (21), 73-94.

21. Holmberg B, Bernath H, Busch FW. The evolution, principles and practices of distance education: Citeseer; 2005:13-16.

22. Aykış, F. Hayat boyu öğrenmede uzaktan eğitim tutum ölçeği geliştirme (Tıpta uzmanlık tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tepecik Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Aile Hekimliği Kliniği. 2021, İzmir.

23. Simonson M, Zvacek S.M, Smaldino S. Teaching and Learning at a Distance.

6th ed. Charlotte: Information Age Publishing; 2015.

24. Clark JT. Distance education. In: Clinical Engineering Handbook. 2nd ed. Academic Press; 2020. 410-415.

25. Kör H, Çataloğlu E ve Erbay H. Uzaktan ve Örgün Eğitimin Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisinin Araştırılması. Gaziantep University Journal of Social Sciences; Technology Special Issue. 2013; 12(2):267-279.

26. Saiyad Shaista, Virk Amrit, Mahajan Rajiv, Singh Tejinder. Online Teaching in Medical Training: Establishing Good Online Teaching Practices from Cumulative Experience. International journal of applied & basic medical research. 2020; 10:149. https://doi.org/10.4103/ijabmr.IJABMR_358_20.

27. Kuhn, S., Frankenhauser, S., Tolks, D. Digitale Lehr- und Lernangebote in der medizinischen Ausbildung. Bundesgesundheitsbl. 2018; 61, 201–209. https://doi.org/10.1007/s00103-017-2673-z

28. Abazaoğlu İ, Umurhan H. Uzaktan eğitim ve öğretim üyelerini uzaktan eğitime teşvik eden faktörler. Journal of Research in Education and Teaching. 2015;4(4):353-363.

29. Kırık AM. Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. Marmara Iletisim Dergisi. 2014(21):73-94.

30. Papi C, Büyükaslan A. Développements de la formation à distance en France et en Turquie: vers quel droit à l'éducation. Information Sciences for Decision Making. 2007:18-19.

31. Çukadar S., Sönmez Ç. "İnternete Dayalı Uzaktan Öretim ve Üniversite Kütüphaneleri." Doğuş Üniversitesi Dergisi 4.1 (2003): 31-42.

32. Bozkurt A. Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi. 2017;3(2):85-124.

33. Varol A. YÖK Enformatik Milli Komitesinin Görevleri ve Türkiye'de Uzaktan Eğitim. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2001(3):49.

34. Altıntaş L. Dünyada ve Türkiye'de Tıp Eğitiminin Gelişimine Kısa Bir Bakış. Gürpınar E, editör. Dünden Bugüne Türkiye'de Uygulanan Tıp Eğitim Program Örnekleri. Ankara: Türkiye Klinikleri. 2018. p.40-43.

35. Altıntaş A, Ülkemizde tıp eğitiminin başlangıcı, gelişimi ve 14 Mart Tıp Bayramı'nın anlamı. Tıp Tarihi/Türk Aile Hek. Derg. 2008;12(1):44-53.

36. Sayın Şakul AA. Türkiye'de tıp eğitimi. Özcan N, Layık ME, editörler. Tıp Fakültelerinde Tıp Eğitimi Ana Bilim Dalının Yeri ve Önemi. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2020. p.25- 32.

37. Altıntaş A. Cemiyet-İ Tıbbiye-İ Osmaniye'den Türkiye Tıp Akademisi'ne Türkiye Tıp Akademisi Yayınları. 2010; 3:9-16.

38. Şahin H, Özan S, Gürpınar E. Abraham Flexner'i Doğru Anlamak. Tıp Eğitimi Dünyası. 2011;30(30).

39. Aydın E. Dünya ve Türk Tıp Tarihi E. A, editör. Ankara: Güneş Kitabevi; 2006.

40. Terzioğlu A. Cumhuriyet Dönemi Türk Tıbbına ve Tıp Eğitimine Kısa Bir Bakış. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları. 2002(2).

41. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tarihçesi http://aciltip.medicine.ankara.edu.tr/?page_ id=330.

42. Tokuc, B., & Varol, G. (2020). COVID-19 Pandemisi ve Türkiye'de Tıp Eğitimi. Namık Kemal Tıp Dergisi, 8(3), 595-599.

43. Tıp Eğitimini Geliştirme Derneği http://www.teged.org/hakkimizda/tarihce/3

44. Altıntaş L. Dünyada ve Türkiye'de Tıp Eğitiminin Gelişimine Kısa Bir Bakış. Gürpınar E, editör. Dünden Bugüne Türkiye'de Uygulanan Tıp Eğitim Program Örnekleri. Ankara: Türkiye Klinikleri. 2018; 40-3.

45. Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Ulusal Çekirdek Eğitim Programı; 2020. Erişim: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Ulusal-cekirdek-egitimi-programlari/mezuniyet-oncesi-tip-egitimi-cekirdek-egitimi-programi.pdf

46. Köse E and et al. Attitudes of Medical Faculty Students towards Distance Education and Related Factors during the Pandemic Period. Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi 2021;6(3):453-460. https://doi.org/10.26453/otjhs.956066

47. Karagöz N ve ark. Bir Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Pandemide Uzaktan Eğitim ile İlgili Davranışları ve Sorunları Pandemi Sürecinde Tıp Eğitimi. Jour Turk Fam Phy 2020; 11 (4): 149-158. https://doi.org/ 10.15511/tjtfp.20.00449

48. Ozhasenekler A, Tufan AC, Yilmaz G, Cevahir N, Oncel O, Ersoy R. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesinde 2019 2020 Akademik Yılı COVID-

19 Salgını Döneminde Tıp Eğitiminin Yönetimi. Tıp Eğitimi Dünyası. 2021;20 (60-1): 91-96. https://doi.org/10.25282/ted.795933

49. Miller DG, Pierson L, Doernberg S. The Role of Medical Students During the COVID-19 Pandemic. Ann Intern Med. 2020;173(2):145- 146. https://doi.org/10.7326/M20-1281

50. Agadayi E, Altun A. Pandemi Döneminde İntörnlük Eğitimi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Örneği. Tıp Egitimi Dunyası. 2021;20(60-1):27-32. https://doi.org/10.25282/ted.780653

51. Lewis MJ, Davies R, Jenkins D, Tait MI. A review of evaluative studies of computer-based learning in nursing education. Nurse Educ Today. 2001;21 (1):26-37. https://doi.org/10.1054/nedt.2000.0494.

52. Chumley-Jones HS, Dobbie A, Alford CL. Webbased learning: sound educational method or hype? a review of the evaluation literature. Acad Med. 2002; 77(10) (suppl):S86-S93. https://doi.org/10.1097/00001888-200210001-00028.

53. Al-Balas, M., Al-Balas, H. I., Jaber, H. M., Obeidat, K., Al-Balas, H., Aborajooh, et al. Distance learning in clinical medical education amid COVID-19 pandemic in Jordan: current situation, challenges, and perspectives. BMC medical education. 2020; 20(1), 341. https://doi.org/10.1186/s12909-020-02257-4.

54. Mercado-Asis, L. B. Medical Education Through Distance Learning: How Does it Work? Journal of Medicine, University of Santo Tomas, 2020; 4(2), 552–555. https://doi.org/10.35460/2546 1621.2020-0021

55. O'Doherty, D., Dromey, M., Lougheed, J. et al. Barriers and solutions to online learning in medical education – an integrative review. BMC Med Educ. 2018; 18, 130. https://doi.org/10.1186/s12909-018-1240-0

56. Kadriye O. Lewis, Michal J. Cidon, Teresa L. Seto, Haiqin Chen, John D. Mahan, Leveraging e-Learning in Medical Education, Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care. 2014; 44, 6, 150-163. ISSN 1538-5442. https://doi.org/10.1016/j.cppeds.2014.01.004.

57. Atılgan, B. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Gözünden Acil Öğretim Sürecinin Değerlendirilmesi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2021;29 (6), 396-406. https://doi.org/10.17942/sted.837551

58. Kamenetz, A. éPanic-gogy': teaching online classes during the coronavirus pandemic.(2020).Accessed:March20,2020: https://www.npr.org/2020/03/19/817885991/panic-gogy-teaching-onlineclasses-during-the-coronavirus-pandemic

59. Esani M: Moving from face-to-face to online teaching . Clin Lab Sci. 2010, 23:187-190.

60. How does the pandemic affect U.S. college students? Temple University, Philadelphia. CNN interview. (2020). Accessed: April 2, 2020: http://www.pbs.org/wnet/amanpour-andcompany/video/how-does-pandemic affect-low-income-students-nufk5j/.

61. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönergesi

62. Singh, H. K., Joshi, A., Malepati, R. N., Najeeb, S., Balakrishna, P., et al. A survey of E-learning methods in nursing and medical education during COVID-19 pandemic in India. *Nurse education today*. 2021; *99*,104796. https://doi.org/ 10.1016/j.nedt.2021.104796.

63. Al-Husban, N., Alkhayat, A., Aljweesri, M., et al. Effects of COVID-19 pandemic on medical students in Jordanian universities: A multi-center cross-sectional study. *Annals of medicine and surgery 2021; (2012), 67*, 102466. https://doi.org/ 10.1016/j.amsu.2021.102466.

64. Harries, A.J., Lee, C., Jones, L. *et al.* Effects of the COVID-19 pandemic on medical students: a multicenter quantitative study. *BMC Med Educ*. 2021; 21, 14. https://doi.org/ 10.1186/s12909-020-02462-1.

65. Huapaya JA, Maquera-Afaray J, García PJ, et al. Conocimientos, prácticas y actitudes hacia el voluntariado ante una influenza pandémica: estudio transversal con estudiantes de medicina en Perú. Medwave. 2015;15(4): e6136. Published 2015May8.

66. Dost, S., Hossain, A., Shehab, M., Abdelwahed, A., & Al-Nusair, L. *Perceptions of medical students towards online teaching during the COVID-19 pandemic: a national cross-sectional survey of 2721 UK medical students. BMJ Open. 2020; 10(11), e042378.* https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-042378.

67. Abalkhail, A., Alwashmi, A., Alslamah, T., Alannas, S. M., & Alhumaydhi, F. A. Personal and family-related factors on willingness to volunteer among undergraduate medical students during COVID-19 pandemic in Saudi Arabia: a cross-sectional study. *European review for medical and pharmacological sciences*. 2021; *25*(24), 7709–7716. https://doi.org/10.26355/eurrev_202112_27617.

68. Moir F, Yielder J, Sanson J, et al. Depression in medical students: current insights. Adv Med Educ Pract. 2018;9: 323–33. https://doi.org/10.2147/AMEP.S137384.

69. Puthran R, Zhang MW, Tam WW, et al. Prevalence of depression amongst medical students: a meta-analysis. Med Educ. 2016;50(4):456–68. https://doi.org/10.1111/medu.12962.

70. Pandey, U., Corbett, G., Mohan, S. *et al.* Anxiety, Depression and Behavioural Changes in Junior Doctors and Medical Students Associated with the Coronavirus Pandemic: A Cross-Sectional Survey. *J Obstet Gynecol India*. 2021;**71,** 33–37. https://doi.org/10.1007/s13224-020-01366-w.

71. Sidana S, Kishore J, Ghosh V, et al. Prevalence of depression in students of a medical college in New Delhi: a cross-sectional study. Australas Med J. 2012;5(5):247–50. https://doi.org/10.4066/AMJ.2012.750

72. Türk Tabipler Birliği COVID-19 İzleme Kurulu. COVID-19 Altıncı Ay Değerlendirme Raporu. 17 Eylül 2020. ISBN 978-605-9665-58-2.

8. EKLER

8.1. EK-1: Etik kurul onayı

8.2. EK-2: Veri toplama formu

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
Ankara Şehir Hastanesi
2 Nolu Klinik Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı

Sayı : E.Kurul –**E2-21-764** No'lu çalışma

Ankara Şehir Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği'nden "Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi 6. Sınıf Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Süreci İle İlgili Deneyim ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi " konulu çalışma incelenmiş olup, Etik açıdan oy birliği ile uygun görülmüştür.

01/09/2021

Etik Kurul Sekreterliği Üniversiteler Mah. Bilkent Cad. No:1 Çankaya/Ankara İrtibat; 2nolu Etik Kurul: B.Özkan K.Çetindağ

Tel: 0 (312) 552 66 00 Dahili:772997--772998

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ 6.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİ İLE İLGİLİ DENEYİM VE GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ANKET FORMU

Değerli katılımcı,

Bu araştırma ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi 6. sınıf öğrencilerinin uzaktan eğitim süreci ile ilgili deneyim ve görüşlerinin değerlendirilmesi planlanmıştır. Anketteki sorulara vereceğiniz doğru yanıtlar, bu çalışmanın geçerli ve güvenilir bir şekilde sonuçlandırılması açısından önem taşımaktadır. Anketimizde kimlik bilgileriniz istenmeyecektir.

Anket formundaki sorulara vereceğiniz yanıtlar, söz konusu çalışma dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacak ve gizli kalacaktır. Ankete katılmak isteğe bağlıdır. Anketi cevaplamanız 5-10 dk. sürecektir.

Anket formundaki tüm soruları içtenlikle cevaplamanızı rica ederiz.

Katılımınız için çok teşekkür ederiz.

Dr. Ziya ARIKAN

E-mail: ziyaarikan6@gmail.com

Doç. Dr. Ahmet KESKİN

Katılımcı onamı: ‘Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi 6. sınıf öğrencilerinin uzaktan eğitim süreci ile ilgili deneyim ve görüşlerinin değerlendirilmesi.’ Başlıklı çalışmaya kendi rızamla katılıyorum.

Tarih: İmza:

A-DEMOGRAFİK BİLGİLER

1.Kaç yaşındasınız?.....

2.Cinsiyetiniz nedir?

a) Kadın b) Erkek

3.Ekonomik durumunuzu nasıl tanımlarsınız?

a) Gelirim giderimden fazla b) Gelirim giderime eşit c) Gelirim giderimden az

4.Medeni durumunuz nedir?

a) Evli b) Bekar

5.Uzaktan eğitim sürecini çoğunlukla kiminle geçirdiniz?

a) Tek başıma b) Ailemin yanında c) Arkadaşlarımla beraber d) Diğer……..

6. Elektronik cihazları kullanma konusunda yeterlilik düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?

a) Yetersiz b) Orta c) İyi d) Çok iyi

7.Uzaktan eğitim derslerini hangi cihazdan takip ettiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

a) Bilgisayar

b) Tablet

c) Akıllı telefon

d) Uzaktan eğitim derslerine katılamadım

e) Diğer……

8.Uzaktan eğitim derslerine katılma konusunda hangi sorunlarla karşılaştınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

a) İnternet paketinin yetersiz oluşu

b) İnternet bağlantı problemleri

c) Ev ortamının uygun olmaması

d) Cihaz temin edilememesi

e) Sağlık sorunları

f) Uzaktan eğitimde kullanılan platform (Microsoft Teams) kaynaklı sorunlar

g) Gelir sağlayan bir işte çalışmak zorunda olmak

h) Herhangi bir sorunla karşılaşmadım

i) Diğer……..

9.Uzaktan eğitimde hangi modeli tercih edersiniz?

a) Senkronize eğitim (canlı ders)

b) Asenkronize eğitim (derslerin sisteme yüklendiği, canlı olmayan ders)

c) Her ikisi beraber (Senkronize + Asenkronize eğitim)

10.Pandemi sürecinden önce online eğitime katıldınız mı?

a) Evet b) Hayır

B-KATILIMCILARIN UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMİYLE İLGİLİ GENEL DÜŞÜNCELERİ

(BU BÖLÜMDE CEVAPLAYACAĞINIZ SORULARA 1 İLE 5 ARASI PUAN VERİNİZ)

Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5)

11. Uzaktan eğitimle iyi bir eğitim aldığımı düşünüyorum.

12. Uzaktan eğitim yaşam tarzıma daha uygundur.

13. Uzaktan eğitim yüz yüze eğitim kadar etkilidir.

14.Uzaktan eğitimin yaygınlaşması gerektiğini düşünüyorum.

15. Uzaktan eğitim modeli geliştirilerek gelecekte tıp eğitiminde rutin olarak yer almalıdır.

16. Uzaktan eğitim öğrenmeyi kalıcı hale getirir.

17. Uzaktan eğitim zaman kaybetmeden eğitim alabilmeyi sağlar.

18. Uzaktan eğitim, dersleri tekrar etme imkânı sağlar.

19. Uzaktan eğitim öğrenciyi araştırma yapmaya teşvik eder.

20. Uzaktan eğitim, öğrencinin kendi hızında öğrenmesini sağlar.

C-UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİ, İŞLEYİŞİ VE SINAVLAR

(BU BÖLÜMDE CEVAPLAYACAĞINIZ SORULARA 1 İLE 5 ARASI PUAN VERİNİZ)

Hiçbir zaman (1), Nadiren (2), Ara sıra (3), Sıklıkla (4), Her zaman (5)

21. Uzaktan eğitim derslerini düzenli olarak takip ettim.

22. Uzaktan eğitimde dersler planlanan zamanda yapıldı.

23. Uzaktan eğitimde dersler genel olarak yeterli kalitedeydi (ses, görüntü kalitesi vs.)

24. Katılamadığım canlı derslerin kayıtlarına sonradan ulaşabildim.

25. Uzaktan eğitim süreçlerine karar verilirken öğrencilerden görüşleri-geribildirimleri alındı.

26. Hocalarımız uzaktan eğitim sürecinde eğitimimiz için yeterince gayret gösterdiler.

27. Uzaktan eğitim derslerinde hocalarımla rahatça iletişim kurabildim.

28. Derslere aktif olarak katılma ve soru sorabilme imkânım oldu.

29. Uzaktan eğitim sayesinde kendime zaman ayırma fırsatı buldum.

30. Uzaktan eğitim döneminde bireysel çalışma fırsatını daha çok buldum.

31. Ders kaynaklarına (videolar, ses kaydı, notlar) erişim konusunda zorluklar yaşadım.

32. Uzaktan eğitimde ders sürelerinin uzunluğuyla ilgili sıkıntılar yaşadım.

33. Online derslerde eğitici kaynaklı donma problemleri yaşadım.

34. Online dersleri dinlerken odaklanma problemi yaşadım.

35. Uzaktan eğitim sürecinde sürekli ekran başında olmaya bağlı fiziksel rahatsızlıklar yaşadım (kas eklem ağrısı, görme problemleri gibi)

36. Uzaktan eğitim döneminde sınav sistemi beni zorladı.

37. Uzaktan eğitim döneminde yapılan sınavlarda teknik sorunlar (bağlantı kopması, bilgisayar bozulması, elektrik kesintisi vs. gibi) yaşadım.

38. Çevrim içi sınav sisteminin imkanlar ölçüsünde en sağlıklı şekilde yapıldığına inanıyorum.

D-PANDEMİNİN PRATİK EĞİTİMLER VE KARİYER SÜRECİNE ETKİSİ

39.Pratik becerilerin uzaktan eğitimle kazanılabileceğini düşünüyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

40. Pandemi sürecinde pratik eğitimlere uzun süre ara verilmesini doğru buluyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

41. Pandemi döneminde, gönüllülük esasına dayalı olan süreçte, hastanede aldığınız pratik eğitimlerin verimli olduğunu düşünüyor musunuz? (Cevabınız "KATILMADIM" ise 42. soruyu cevaplayınız, diğer seçenekleri işaretlediyseniz 42. soruyu atlayınız)

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım d) Katılmadım

42.Pratik eğitimlere neden katılmadınız? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

a) Hastanede Covid bulaşma korkusu

b) Çevremdeki insanlara Covid bulaştırma korkusu

c) Şehir dışında olmam

d) Bu süreçte eğitimlerin verimli olmayacağını düşünmem

e) Katılımın zorunlu olmaması (yoklama alınmaması)

f) Diğer……

43.Alamadığınız pratik eğitimleri telafi edebileceğinizi düşünüyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

44.Pratik eğitimlere katılamamak sizi endişelendirdi mi? (Cevabınız "HAYIR" ise 45. soruyu atlayınız)

a) Evet b) Hayır c) Kısmen

45.Hangi branşların pratik eğitimine katılamamak sizi daha çok endişelendirdi?

…….

46. Pandemi sürecinde pratik eğitimlere katılamamanın hedeflediğiniz kariyerle ilgili becerileri elde etmenize engel olduğunu düşünüyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

47.Pandemi döneminde mesleğe karşı aidiyet duygunuzda azalma oldu mu?

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

48.Pandemi döneminde hekimliğe olan ilginiz azaldı mı?

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

49.Pandemi döneminde Covid-19 hastalığı ile doğrudan ilişkili bölümlere ilginiz arttı mı?

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

50.Aldığınız uzaktan eğitimle mesleki yeterliliğe sahip bir hekim olacağınıza inanıyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

51.Uzmanlık eğitimi almayı düşünüyor musunuz? (Cevabınız "HAYIR" ise 52 ve 53. soruyu atlayınız)

a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

52.Pandemi süreci uzmanlık dönemindeki branş seçiminizi nasıl etkiledi?

a) Değiştirmedi b) Klinik branşlara yönelmeme neden oldu

c) Klinik dışı branşlara yönelmeme neden oldu

d) Diğer…….

53. Pandemi süreci Tıpta Uzmanlık Sınavı'na (TUS) hazırlık sürecinizi nasıl etkiledi?

a) Olumlu etkiledi b) Değiştirmedi c) Olumsuz etkiledi